

Masteroppgave i Endringsledelse

Universitetet
i Stavanger

**En tidsreise i Kverneland Group sitt
lokale samfunnsansvar.**

Kine Larsen

Master i endringsledelse ved det
samfunnsvitenskapelig fakultet
Universitet i Stavanger
Våren 2013.

MASTEROPPGAVE I ENDRINGSLEDELSE

SEMESTER:

Vår 2013

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

En tidsreise i Kverneland Group sitt lokale samfunnsansvar

FORFATTER:

Kine larsen

VEILEDER:

Bjørn- Tore Blindheim

EMNEORD/STIKKORD:

Lokalsamfunnsansvar, organisasjon, endringer, institusjonelt organisasjonsperspektiv, caseundersøkelse, kvalitativ metode.

SIDETALL:

79 inkludert innholdsfortegnelse, litteraturliste og vedlegg. Ekskludert fremside, Takk til og Introduksjon.

STAVANGER .....14.06.2013.....
DATO/ÅR

Foto: "Ole Gabriel Kvernelands første smie" Er i dag et museum. Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013.

Introduksjon

Klokken er 15.00 en flott fredags ettermiddag, det er helg og sirenen ljoer nede på Kverneland fabrikk sine områder. Faktisk så høyt at hele bygda kan høre det. Men ingen legger særlig merke ved det lengre, det er ikke brann eller ulykke, men den gamle alarmer til sivilforsvaret som setter i gang hver fredag. Egentlig er det en test for å sikre seg om at den fortsatt virker, men som på mange måter har blitt et kjennemerke for fabrikk og bygda om at vi kan senke skuldrene og slappe av, det er helg. En symbolsk handling som har eksistert i flere tiår.

Når klokka slår 15.00 en fredags ettermiddag i dag, blir folk muligens litt irritert over at sirenen fortsatt ringer. Det er ingen som stopper opp å nyter det og tenker "nå er det helg". Det opprinnelige fabrikkbygget er om et års tid borte, da reises det nye boligblokker og de siste minner om en annen tid, forsvinner.

Takk til:

Det må rettes en stor takk til min veileder Bjørn- Tore Blindheim for gode innspill, konstruktiv kritikk og veiledning, gjennom dette prosjekt.

Berit Bass og Svein Gaute Oftedal ved Jærmuseet på Nærbø, takkes spesielt for deres hjelp til å lokalisere informanter, åpne opp sitt Kvernelands arkiv og dele sine tanker rundt undersøkelsen.

Uten informantene hadde det heller ikke vært mulig å få innsikt og dybde i tema, informantene har delt sin kunnskap, sine tanker og følelser rundt Kverneland Fabrikk, som har vært svært hjelpsomt gjennom hele prosessen.

Takk til min familie og kjære venner som har hjulpet med praktiske ting, veiledning mot slutten, og som har vært svært tålmodige. Spesiell takk til Marthe Kindervåg for korrekturlesing av oppgaven og Fredrik Risa for hjelp til litteraturlisten.

Undersøkelsen har vært en reise gjennom historien til Kverneland Fabrikk, som har gitt inntrykk og kunnskap jeg ikke ville vært foruten. Håper leseren setter pris på tilskuddet i samlingen av Kverneland Fabrikks historie.

Kine Larsen

Juni, 2013.

God sommer !

INNHALDSFORTEGNELSE

INNHALDSFORTEGNELSE.....	1-2
1. INNLEDNING.....	3
1.1 Bedrifters samfunnsansvar.....	3-4
1.2 Det institusjonelle perspektiv som utgangspunkt.....	4-6
1.3 Problemstilling.....	6
1.4 Disposisjon.....	6
2. ET LOKALSAMFUNN BLIR TIL.....	7
2.1 Fra gård til tettsted.....	7-8
<i>Til Kvernaland</i>	8-9
3. KVERNELAND FABRIKK AS BLIR TIL.....	10-12
4. TEORI.....	13
4.1 Innledning.....	13
4.2 Institusjonelt organisasjonsperspektiv.....	13-14
4.2.1 <i>Institusjonelt perspektiv på samfunnsansvar</i>	14-15
4.3 Matten og Moon (2008) Nasjonale faktorer.....	15
4.3.1 <i>Hva er eksplisitt og implisitt samfunnsansvar ?</i>	15-17
4.3.2 <i>Hovedargumentet til Matten og Moon (2008)</i>	17-19
4.4 Marquis et.al (2007) Lokale faktorer.....	19
4.4.1 <i>Hovedargumentet til Marquis et.al (2007)</i>	19-20
4.4.2 <i>Former av lokalsamfunnsansvar</i>	20-21
4.5 Hva skal teori brukes til.....	21-22
5. METODE.....	23
5.1 Innledning.....	23
5.2 Kvalitativt forskningsdesign.....	24
5.2.1 <i>Valg av teori</i>	24-25
5.2.2 <i>Innhenting av data</i>	25-28
<i>Primærdata- kvalitativt intervju</i>	26-27
<i>Sekundærdata- dokumenter</i>	27-28

5.2.3	<i>Analyse av data</i>	28-30
	<i>Tabell 1</i>	29
5.3	Studiens troverdighet.....	30-32
6.	HISTORIEN OM KVERNELAND FABRIKK AS LOKALSAMFUNNSANSVAR.....	33
6.1	Innledning.....	33-34
6.2	Tidslinje over Kverneland Fabrikk AS rolle i lokalsamfunnet.....	35-46
6.3	Nyere tider.....	46-54
	<i>Tabell 2</i>	51
6.4	Lokalsamfunnsansvar i to perioder.....	54-58
	<i>Tabell 3</i>	55-57
7.	ANALYSEN.....	59
7.1	Innledning.....	59
7.2	Hvilke former for lokalsamfunnsansvar har Kverneland Fabrikk AS vist ?.....	60
7.3	Hvordan har bedriftens lokalsamfunnsansvar utviklet seg over tid ?.....	60
7.4	Nasjonale forhold.....	61
	7.4.1 <i>Børsnotering</i>	61-62
	7.4.2 <i>Ekspansjon til utland</i>	62-63
7.5	Lokale forhold.....	64
	7.5.1 <i>Samfunnsutvikling</i>	64-65
	7.5.2 <i>Har mindre bedrifter i samfunnet overtatt Kvernemarks rolle</i> ?.....	65-66
	7.5.3 <i>Lokale mekanismer</i>	66
	<i>Kulturell kognitiv og sosiale normer</i>	66-67
7.6	Til sist.....	68
7.7	Konklusjon.....	69
8.	AVSLUTNING.....	70-71
	LITTERATURLISTE.....	72-77
	VEDLEGG 1.....	78
	VEDLEGG 2.....	79

Kapitel 1. Innledning

Historien jeg nå skal fortelle har en spesiell verdi for alle som kjenner den. Vi er alle en del av denne historien, både lokalt og nasjonalt. Vi har alle et forhold til betydningen av historien, ikke bare vi som har opplevd det lokalt, men den har også hatt betydning nasjonalt, ja til og med globalt.

Dette er historien om Kverneland Group, en global organisasjon med et sterkt rotfeste lokalt. Det er en historie om en bedrifts tilstedeværelse i et lite lokalsamfunn. Det er på mange måter fortellingen om en liten del av det norske landbruket. Kverneland Group er direkte årsak til Kvernelands utvikling fra et bondesamfunn til et industrisamfunn.

Det er altså snakk om Kverneland Group og Kverneland tettsted. Flere generasjoner har diskutert hvilket stedsnavn som var mest passende, og det som nå heter Kverneland har tidligere blitt kalt både Frøyland og Kverneland. Alle navnene er en del av historien, hvor lokalsamfunnet nå heter Kverneland. Det viktige her er at alt kan spores tilbake til Ole Gabriel Kverneland sin lille smie, og hans visjoner for landbruksredskaper.

Historien om Kverneland Group er lang og omfattende, derfor er det kun de mest vesentlige delene som blir beskrevet i denne oppgaven.

1.1 Bedrifters samfunnsansvar

Historien om Kverneland Fabrikk og Kverneland lokalsamfunn handler i stor grad om hvordan fabrikkens bidratt til lokalsamfunnet. Dette blir i dag ofte betegnet som bedriftens lokale samfunnsansvar, og det er nettopp det som er temaet for min oppgave.

Lenge før samfunnsansvar ble et begrep har bedrifter i samfunnet vårt tatt ansvar for ulike sosiale omstendigheter, spesielt kanskje i mindre områder hvor industri kan betegnes som en hjørnesteinsbedrift. Hvor bedriften mer eller mindre har vært årsaken til et boligområde. Det er et slik type case denne undersøkelsen tar for seg, og med det ønsker jeg å peke på det sosiale ansvar dette medfører. Det finnes flere eksempler som Norsk Hydro, Bjølvefossen i Ålvik, Hardanger og DFU (De forenede Ullvarefabrikker) på Ålgård, Stavanger. Alle har de

vært direkte årsak til å skape et boligområdet og et lokalsamfunn (Fossaskår, 1999; Erichsen, 1945).

Samfunnsansvar, eller mangelen på samfunnsansvar, startet med bedriftslederne og deres handlinger utover produksjon og drift. I dag gjelder det selve bedriftens handlinger overfor et samfunn - enten det er et lokalsamfunn eller det globale samfunn i sin helhet. Samfunnsansvar begrepet kan deles opp i mange underkategorier og det er flere ulike definisjoner på begrepet (Blowfield & Murry, 2011).

Et eksempel fra forskers eget case er:

”For meg er samfunnsansvar å få bedrifter til å ta ansvar utover kommersiell virksomhet. Kultur er en viktig del av dette ansvaret, og også at lokalsamfunnet skal bli en bedre plass å leve i. Enn skal skape en god spiral, hjelpe til i samfunnet. Hvis enn får til dette vil enn hjelpe seg selv ved å skape et godt renommé, og de gode hodene vil komme til vår arbeidsplass” (Løyning, 2013).

Det er ingen liten målsetting det er snakk om her, og ofte ser man at ord og handling ikke alltid går hånd i hånd. Ledere og organisasjoner ønsker ofte å få til mer enn hva de i realiteten har kapasitet til.

Samfunnsansvar handler om mer enn å utrede retningslinjer for hva som er forsvarlig behandling av miljø, samfunn og velferd. Samfunnsansvar er også relasjoner, samhandling med omgivelser, og hvordan verdiene som er skapt ivaretas. Det er derfor jeg velger å fokusere på dette tema. Caset som er valgt har en helt spesiell historie når det kommer til relasjoner mellom samfunn og organisasjon.

1.2 Det institusjonelle perspektiv på lokalsamfunnsansvar som utgangspunkt:

I oppgaven støtter jeg meg til det institusjonelle perspektiv om organisasjoner. Perspektivet presenterer en innfallsvinkler til hvordan vi kan betrakte organisasjoner og deres måte å drive på, med vekt på forhold til omgivelser, verdier, normer og legitimitet. Studien vil fokusere på to ulike teoretiske bidrag under det institusjonelle perspektiv, henholdsvis Matten og Moon (2008) og Marquis, Glynn og Davis (2007).

I Matten og Moon (2008) sin institusjonelle teori om samfunnsansvar peker de på at bedrifter i Europa tradisjonelt har utvist implisitte former for samfunnsansvar, mens bedrifter i USA har utvist mer eksplisitte former for samfunnsansvar. Det implisitte samfunnsansvar refererer til samfunnsansvar som gjerne ikke er uttalt eller beskrevet noen steder i bedriftens portefølje. Handlinger som ikke er bevist samfunnsansvar, kan for eksempel være å aktivt støtte opp under en institusjon i bedriftens omgivelser, uten at det nødvendigvis gir noe gevinst tilbake til bedriften. Eksplisitt samfunnsansvar refererer til en mer uttalt og bevisst form for samfunnsansvar, gjerne ved og aktivt vise frem hva en gjør for omgivelsene rundt. Kan for eksempel være å ta aktiv del i arbeidstakers rettigheter ved lønn og forsikringer.

Matten og Moon (2008) argumenterer videre for at vi i dag er inne i en periode hvor eksplisitte former for samfunnsansvar brer om seg også i områder hvor implisitte former tradisjonelt har stått sterkt. Årsakene til en slik spredning knyttes til fremveksten av det liberale marked som idé, institusjon og praksis. Matten og Moon presenterer med andre ord en modell som implisitt skisserer et utviklingsforløp hvor implisitte former erstattes med mer eksplisitte former for samfunnsansvar. Oppgaven tar fatt i en diskusjon, og problematiserer en utviklingslogikk, basert på Matten og Moons argumentasjon rundt markedslogikker og en utvisning av samfunnsansvar fra tradisjonelt implisitt til en ny form av eksplisitt samfunnsansvar.

Videre vil Marquis et.al (2007) ved sin teori under det institusjonelle perspektiv, brukes for å tydeliggjøre det lokale nivå, hvilke mekanismer som ligger til grunn, som muligens har påvirket Kverneland Fabrikk til lokalsamfunnsansvar. Og hvilke former for handlinger de faktisk har vist. Marquis et.al fremhever ved sin teori, bedriftens omgivelser og et forhold mellom bedrift og samfunn som på mange måter forventes når en tar utgangspunkt i det institusjonelle perspektiv. Marquis et.al trekkes inn i diskusjonene for å se på de mer lokale forhold, mens Matten og Moon fokuserer mer på de nasjonale forhold for å forklare hvorfor en bedrift viser ulike former for samfunnsansvar. Oppgaven problematisere også det institusjonelle perspektivs vektning på omgivers påvirkning på en bedrift.

Oppgaven viser at Kverneland tidlig utøvde et betydelig ansvar knyttet til ulike områder i lokalsamfunnet som; kultur og idrett, samfunn og allmenntilgode formål, utdanning og helse og

velferd. Hvor 1980- tallet representere et markant skifte, fra utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar til et redusert implisitt lokalsamfunnsansvar.

Det avdekkes en realitet ved bedriften som er mer kompleks og sammensatt enn hva Matten og Moon peker på i sin diskusjon, som er et utviklingsforløp fra implisitt samfunnsansvar til eksplisitt samfunnsansvar. I tillegg er forholdet mellom Kverneland Fabrikk og lokalsamfunnet endret betydelig, siden opprettelsen av fabrikk og bygden på sent 1800-tallet.

1.3 Problemstilling:

Ut fra det overstående presenteres tre forskningsspørsmål;

1. *Hvilke former for lokalsamfunnsansvar har Kverneland vist?*
2. *Hvordan har bedriftens lokalsamfunnsansvar utviklet seg over tid?*
3. *Hvordan kan vi forstå denne utviklingen?*

For å oppsummere helt kort vil altså denne oppgaven handle om hva Kverneland Group har bidratt med i lokalsamfunnet fra starten av og frem til i dag. Har de ulike formene for lokalsamfunnsansvar vedvart, eller har de endret form og fokus? Kan vi forstå utviklingen som har skjedd i lys av de nevnte institusjonelle teorier om samfunnsansvar?

1.4 Disposisjon:

Oppgavens kapitel 2 og 3 gir et innblikk i lokalsamfunnet Kverneland og bedriften Kverneland Fabrikk. Kapittel 4 viser til oppgavens teoretiske grunnlag, mens kapittel 5 gjøre rede for metodevalg.

Videre vil kapittel 6 vise en tidslinje over Kverneland Fabrikk fra 1879 til 2013.

Problemstillingen oppsummeres og analyseres i kapittel 7, og avslutning kommer i kapittel 8.

Kapitel 2. Et lokalsamfunn blir til

Historien om Kverneland Fabrikk startet på slutten av 1800-tallet, men det har bodd folk på Kverneland helt siden 500-tallet. Selvsagt var det år med pest og sykdom som førte til lav eller ingen befolkning til tider. På 1800-tallet var folketallet oppe i rundt 80 ved Kvernelands og Frøylands området, for å så øke kraftig ved inngangen til 1900-tallet. Åker og jordbruk var det folk livnærte seg på, med noen hester, kyr, sauer og poteter klarte man å overleve.

En av gårdene på Kverneland hadde en gardssmia, det var ren luksus på den tiden. Gardssmia sammen med et lite vassfall, kom til å bli startpunktet på en svært viktig utvikling for bygda. Det var Ola som dreiv denne gardssmia, og sammen med den nest eldste sønnen Gabriel, drev han aktivt med smedarbeid. I starten var det for eget bruk, men etter hvert tok de på seg oppdrag fra andre i bygda (Lindanger, 2003).

Gabriel som var sønn av Ola, ga fra seg ansvaret for gården til sønnen Tønnes, mens den andre sønnen Ole Gabriel, flyttet til Frøyland og startet Kvernelands Fabrikk. Tønnes startet sin egen redskapsfabrikk i forbindelse med gardssmia til faren Gabriel, i dag blir den kalt TKS AS. Da Ole Gabriel opprettet Kverneland Fabrikk gjorde arbeiderne så mye ut av seg at navnet "Kverneland" overtok stedsnavnet etter Frøyland (Lindanger, 2003).

2.1 Fra gård til tettsted

Straks etter inngangen til 1900-tallet ser vi en eksplosiv vekst i området. Det som tidligere hadde vært ei bondebygd ble nå et tettsted basert på mye mer enn bare gårdsdrift. I 1900 var det 13 familier i bygda, i 1931 var det 38 familier. Mens i 1964 var det hele 197 familier med egen tomt og hus. Årsaken til dette var den nyoppretta smia på Frøyland, som også var den første smien på Jæren basert på produksjon og salg. De første arbeiderne var blant annet Ole Gabriel og broren Tønnes. I denne smia både bodde og arbeidet de. Da det omsider ble for trangt, bygde Ole Gabriel "Gubbahuset", på det meste bodde det rundt 20 personer i dette huset. Ole Gabriel og familien, i tillegg til gårdsfolk og arbeidere. Det var kona til Ole G.

Anna Malena, som styrte og stelte i ”Gubbahuset”, 13 barn og flere arbeidere skulle hun holde styr på. Det var med andre ord mer enn nok å gjøre for Anna Malena (Åse Njå, 2013).

Smien var ikke nok for å få alt til å gå rundt, ved siden av drev Ole Gabriel derfor også sitt eget gårdsbruk. Ole Gabriel levde etter et såkalt selvbergingsprinsipp, hvor gårdsdrift og produksjon av ploger, ljàer og harver skulle gi levebrødet. Prinsippet om selvberging overførte han videre til sine arbeidere, han kjøpte opp store areal av udyrka mark av sin bror som han solgte dem. Poenget var at arbeiderne skulle ha noe annet å leve av enn den lille lønnen de fikk i smien, spesielt om det skulle komme dårlige tider. Med det fikk han arbeiderne til å bli livet ut og tettstedet til å gro frem (Lindanger, 2003).

Det er her historien om Ole Gabriel og Kverneland Fabrikks lokale samfunnsansvar starter.

Nedenfor ser leser en prolog skrevet av Gunnvor Bertelsen, som ble fremført under 17. Mai feiring i 1975. Prologen viser tydelig hvordan innbyggerne på Kvernaland karakteriserte stedet og seg selv.

Til Kverneland

*2. Folk fra ferie kommer.
Fra utland da har de med
Steintøy, skjurf, krydderier.
Ka donderen ska de med det.
På ”Bua” e
Jo alt det som du treng te.
Sukker, gjær, fat og skje.
Og du får 10 prosent på det
Og hør her nå
Reinert har jo mer endå.
Pengelodd me nummer på.
Tippesedler kan du få*

*4. I storbyen der er slik trengsel
Der fins ingen ensomme sted.
Men her er det veier og stier
Kor man kan få sverme i fred*

*Det har vel lett
Ofte å bli for hett.
Men Amor har vel mye sett
Slik han farter vidt og bredt.
Han kan det han
Å sette hjerter i brann.
Og slik det kan jo og gå an.
Selv hos oss på Kvernaland*

*5. Hver søndag når klokka slår fire
Nye sjanser blir til
Da møtes fra hele Jærens folk
Til bingoens spill.
Siddiser,
Sandnes-folk og Jærbu er
Med på dette her som skjer.
Mens Bingofeberen seg sprer*

*Stor spenning er i alles sinn.
Mens penger de ruller inn.
Sats og vinn
Lampe eller saueskinn.*

*6. Rundt om i verden der finnes
Nok større fabrikk enn vår.
Men si meg om noen har
Bedre maskiner som høster og sår.
Plog og svans
Gjør slikt arbeid til en dans.
Folk som har den rette sans.
Kjøper slikt fra Kvernelands.
Der kan man
Se at både hun og kan
Samarbeide klare kan.
Bruker krefter og forstand.*

*7. Det er ikke enkelt å velge –
Især når det er politikk.
Mens vi her i bygda er kjent
For å mestre den rette teknikk.*

*Åh, åh, åh
Det resultat vi ville nå
Det klarte vi så enkelt så.
Lister kumulertes på.
Vi strøk på topp.
Der skrev vi opp en annen kropp.
Slik gikk noen ned og opp
Og vi fikk inn vår egen tropp.*

*8. Vi her får nok mange slags gleder
som ingen storby kan gi.
Det er ikke alltid det store
Som gir oss den største verdi.
I bygda vår
Er det trivsel som rår.
Og mens tid og stunder går
Vi enda bedre det forstår.
Så vær da glad
For vi har det veldig bra.
Og trenger ikke til storby fra.
For Kverneland- hurra- hurra.*

”De som hører hjemme på Kverneland vil kjenne seg igjen, og de som bare har hørt om stedet, vel- nå får de greie på hvordan det er der” Bertelsen, 1975.

Kapitlet viser en kort introduksjon av hvordan lokalsamfunnet Kverneland har blitt til. Et lokalsamfunn som på mange måter er ganske annerledes enn for bare 30 år siden. Videre skal vi se litt på hvordan Kverneland Fabrikk har blitt til.

Kapitel 3. Kverneland Fabrikk AS blir til

“En global, ledende leverandør av landbruksredskaper for bruk over hele verden”

(Kverneland Group, 2013).

Ovenfor ser vi hvordan Kverneland Group selv presenterer seg på deres nettside. Det er en passende beskrivelse, men sier veldig lite om hvem Kverneland Group faktisk er.

Innledningsvis nevnte jeg at denne historien er av interesse både for oss lokale, men også for resten av landets befolkning. Det kommer av at Kverneland Group er Europas største plogfabrikk, og et internasjonalt industrikonsern, noe som ikke er en selvfølge for en norsk bedrift. Norge er kjent for sin fisk og nå også for sin olje, men vi er også en stor landbruksnasjon, og det har Kverneland Group vært med å bidra til ved å skape og produsere de beste redskapene og maskinene som trengs for et levedyktig jordbruk - i Norge og i utlandet.

Kverneland Fabrikk AS, var de første som satte i gang en maskinell drift av redskapsproduksjon. Allerede ved oppstarten i 1879 fantes flere produksjoner av manuelle jordbruksredskaper rundt om i landet vårt. Grunnleggeren Ole Gabriel Kverneland var en entreprenør og innovatør ved å omdanne håndarbeid til maskinarbeid, fra smie til fabrikk. Innflytelse fikk han fra flere hold, og smedkunnskapene lå tett i familien Kverneland. Ole G. kom selv fra gård, og hadde derfor førstehåndskunnskap om hvilke redskaper som ville gjøre seg gjeldene i jordbruket. Etter jordbruksskolen begynte så vidt produksjonen av stålpløgen å ta fatt. Startskuddet for Kverneland Fabrikk AS gikk etter en tøff beslutning fra Ole Gabriel Kverneland om å ikke ta over familiegården, men heller satse på bedrift og produksjon av landbruksredskaper (Halvorsen, 1979).

Området som skulle brukes for å produsere landbruksredskapene var egnet i den forstand at det var tilgang til vannkraft, og toglinjen var rett i nærheten. Flere lo godt da Ole G. allerede fra start betegnet smia si som en fabrikk, de fleste måtte nok tørke fliret da det viser seg at dette faktisk var starten på en ny tid for plog og redskaper i jordbruket (Halvorsen, 1979).

Ole G. Kverneland fikk stor tiltro av menneskene rundt ham, blant annet ga lensmannen han politimyndighet på Kverneland. Første del av det lokalesamfunnsansvaret som Kverneland Fabrikk AS utøvde, var å holde på de få ansatte ved å gi dem store tomter hvor de kunne ha sin egen lille gårdsdrift. Dette var viktig for å skape stabil arbeidskraft. Enkelte kan gjerne også ha tilløp for å si at dette var en måte for Ole G. å holde utbetalingene nede på. Ved å ha gårdsdrift ved siden av det daglige arbeid hadde de ansatte det de trengte til å livnære seg (Skamfer, 2013).

Etter 15 år med produksjon i en liten smie kom vendepunktet. Det var nødvendig med en modernisering og utvikling, eller en avvikling. Valget falt på å utvikle. En smie ble til et aksjeselskap og et fabrikk anlegg i 1895. Det første tegnet til en institusjon som ble opprettet på Kverneland er Storhuset, der ble arbeidere loset inn i små hybler. Det var egen kokke og et forsamlingslokale. Ulike aktiviteter ble holdt i dette huset, for eksempel generalforsamlinger, møter av frelsesarmeen, basar og ikke minst var det til tider fest og moro. Ulikt fra lignende bygdesamfunn i Norge (Jmf. Bjølvefossen), så deltok direktøren på ulike sosiale tilstelninger sammen med sine ansatte. Det var ikke noe form for klasseskilte eller forskjellsbehandling fra direktørens side. Det sies også at hele 40 koblinger mellom lokale jenter og arbeidere resulterte i ekteskap i Storhuset, blant annet to av direktørens egne døtre. Det er disse koblingene som i dag utgjør grunnstammen av Kvernelands befolkning (Halvorsen, 1979; Fossåskaret, 1999).

Det oppstod flere krisetilstander etter hvert med trang økonomi og harde tider. Men Ole G. klarer å redde seg selv og bedriften ut av disse nedgangsperiodene. Noe som viser hvilket pågangsmot og hvilken tro han hadde på Kverneland Fabrikk AS, og det synes å gjenspeiles i hele Kverneland Groups levetid. Kverneland Fabrikk AS har alltid vært fremsynt og opptatt av kvalitet i sine produkter, noe som kanskje er den viktigste årsaken til suksessen bak organisasjonen.

Etter hvert som tiden går opplever Kverneland Fabrikk AS mer suksess, og utvikler stadig nye og bedre redskaper. Det syntes også å være hensiktsmessig å utvide ved å kjøpe opp andre jordbruksfabrikker i Norge, noe som ble starten på konsernet Kverneland Group (Nordstrand, 2004).

Oppkjøp og utvikling ble altså veien videre for Kverneland Fabrikk, med et stadig større fokus på eksport og på å videreutvikle sine produkter.

Ole Gabriel Kverneland levde og åndet for sin fabrikk og sitt skaperverk, på lik linje med sin sønn Ole Gabriel den andre og hans sønn igjen Ole Gabriel den tredje. Sammen har de skapt Europas ledende leverandør av jordbruksredskaper, og vært den utløsende årsaken til det stadig voksende lokalsamfunnet rundt fabrikk. Kverneland Fabrikk med Ole G`ene i spissen, hadde en finger med i spillet på omtrent alt som skjedde i lokalmiljøet - det er dette jeg videre vil presentere. Kverneland Fabrikk har gjennom tidene gjort mer enn det som var forventet i forhold til det lokale samfunnsansvar. Men langs veien endret dette seg, midt på 1980 – tallet reduseres lokalsamfunnsansvars handlingene fra fabrikk. Det er dette oppgaven hovedsakelig ønsker å finne mulige forklaringer eller forståelser på.

I neste kapittel kommer en utdypning av teori som skal brukes i oppgaven. Hvor teori og dataobservasjoner brukes aktivt for å utarbeide mulige forklaringer til forståelsen av den utvikling som oppgaven avdekker (kapittel 6).

Kapitel 4. Teori

4.1 Innledning

For å forstå og forklare hvilke former for lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk har vist og hvordan disse har utviklet seg over tid, anlegges det institusjonelle perspektiv på organisasjoner og samfunnsansvar. Teori kapitlet starter med en utgreiing om det institusjonelle perspektiv og hoved antagelser dette perspektivet har på organisasjoner. Videre vil jeg gjøre rede for Matten og Moon (2008) sin diskusjon rundt en endret markedslogikk i Europa som viser vei for en ny form av samfunnsansvar, betegnet som eksplisitt samfunnsansvar. Hva de ikke tar med i sin diskusjon er å se på det mer nærliggende lokale nivå, mikro nivå. I den forbindelse trekkes Marquis, Glynn og Davis (2007) inn som bidrag til å komplementere for Matte og Moons manglende mikro nivå. Marquis et.al sin institusjonelle teori rundt community isomorphism tar for seg hvordan lokalsamfunn legger føringer for hvordan bedrifter handler overfor lokalsamfunnet.

4.2 Institusjonelt organisasjonsperspektiv

Det institusjonelle organisasjonsperspektivet gir anledning til å gå ut fra de betingelser som dette perspektivet setter. Altså se ulike handlinger ut fra lokale, kulturelle og institusjonell kontekst (Matten & Moon, 2008). Dette beskrives som forholdet bedriften har til sine omgivelser, med tanke på verdier og normer som råder i omgivelsene. Og hvilken legitimitet eller status bedriften har i sine omgivelser.

Perspektivet forbindes med de uformelle normer og verdier som vokser frem i omgivelsene og internt i organisasjonen, som har betydning for virksomheter og deres handlinger. En grunnleggende logikk innenfor det institusjonelle organisasjonsperspektiv er logikken om passende atferd, ut fra denne logikk handler bedrifter i tråd med hva som ansees eller oppfattes som rimelig eller akseptabelt. Hva som er akseptabelt varierer med konteksten til organisasjonen. Konteksten kan for eksempel være et lokalsamfunn som bygger på kulturelle normer og tradisjoner. De uformelle normer og verdier er ofte noe som henger igjen fra fortiden, men som kan gradvis endres og vokse frem gjennom naturlige utviklingsprosesser (Christensen, Læg Reid, Roness og Røvik, 2009).

Det institusjonelle perspektiv slik det brukes i denne oppgaven fremsetter spesielt to hoved antagelser, hvor den første er at organisasjoner sees ikke bare som en organisasjon men som en institusjon, forklares under. Den andre hoved antagelsen perspektivet fremsetter er at organisasjoner som blir sett på som institusjoner har en relasjon til sine omgivelser. Og hvor omgivelser legger føringer eller press på en bedrifts handlinger. Hvor dette forklares nærmere ved Marquis et.al (2007) under avsnitt 4.3.

Perspektivets antagelse om organisasjoner som institusjoner betyr at organisasjoner antas å ha en egenverdi og formål utover sin tekniske eller produksjonsmessige funksjon. Når vi ser en organisasjon på denne måte anlegger vi et sosialkonstruktivistisk syn, som er en vitenskapelig tankegang. Hvor virkeligheten sees som konstruert gjennom menneskelig interaksjon og praksis. Sosialkonstruktivistisk tankegang er også skeptisk til at alle organisasjoner kan leve ut fra de samme premisser om for eksempel ledelse, praksis og samfunnsansvar. En ser ikke på organisasjoner som et redskap for måloppnåelse eller profittmaksimering. Heller fordelene av å fremheve organisasjonens verdier og rolle i samfunnet, samtidig som en ønsker å ha en effektiv produksjonslinje. Organisasjonen styres av en historisk kontekst, av uformelle normer, verdier og handlingsregler, ofte gitt samfunnskonteksten. En organisasjon som er institusjonalisert, kan fra det institusjonelle perspektiv antas å ha en rolle som sees i en bredere samfunnsmessig kontekst. Med andre ord samhandle med sine omgivelser. Kalles også for ”bedriftenes utvidede økonomiske og sosiale rolle i samfunnet” (Blindheim og Røvik, 2011).

4.2.1 Institusjonelt perspektiv på samfunnsansvar:

Institusjonell teori åpner opp for å se på bedrifters handlinger utover i et samfunn, ikke bare de økonomiske interesser en bedrift har. Heller på basis av ”lokalsamfunnsmonster”, det vil si at; samfunnsansvar utføres på bakgrunn av en antagelse om relasjoner mellom bedrift og lokalsamfunn (Marquis et.al, 2007). Det institusjonelle perspektiv på samfunnsansvar sees i sammenheng med hva Blindheim og Røvik (2011) betegner som bedriftenes utvidede økonomiske og sosiale rolle i samfunnet, hvor bedrift ikke opererer isolert fra lokalsamfunnet det er lokalisert i. Med utgangspunkt i dette vil en forvente at bedrifter tar over seg ansvar som i dag betegnes som samfunnsansvar. En definisjon på samfunnsansvar lyder som følger;

”Å integrere sosiale og miljømessige hensyn i tillegg til de økonomiske i sin strategi og daglige drift. En skal også bidra til bærekraftig utvikling, på samme tid som CSR (Corporate Social Responsibility) kan hjelpe til med å oppnå mer kostnadseffektiv drift, styrke omdømme, bidra til innovasjon og ha positive effekter på de langsiktige målsettinger” (CSR Norge, 2013).

Bedrifters aktiviteter fører med seg ulike samfunnsmessige konsekvenser, både positive og negative. Ved å ta tak i dette utøver en i stor grad et samfunnsansvar. Eksempelvis; å rydde opp i miljøforstyrrelser bedriften har bidratt til tidligere, fokus på lærlinger, bidrag til det kulturelle liv i lokalsamfunnet og bidra til et utviklet velferdssamfunn. Dette er handlinger som går utover tanken om bedrifter som rene økonomiske aktører i samfunnet, og som poengterer bedrifter som institusjoner med et gjensidig avhengighetsforhold til sine omgivelser (Blindheim og Røvik, 2011).

Under det institusjonelle perspektiv har vi flere typer bidrag. Oppgaven fokuserer på to ulike institusjonelle teorier av samfunnsansvar. Matten og Moon (2008) sin nasjonale diskusjon rundt markedslogikk og Marquis et.al (2007) sin diskusjon rundt lokale faktorer i lokalsamfunnet. Sammen ønsker jeg at disse to skal bidra til å avdekke hvilke former for lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk AS har vist, og hvordan dette har utviklet seg over tid. Under starter jeg med å forklare Matten og Moons hovedargumenter for å forstå lokalsamfunnsansvar fra et nasjonalt nivå.

4.3 Matten og Moon – Nasjonale faktorer:

Innledningsvis la jeg frem en forventning om et skifte fra et tradisjonelt implisitt lokalsamfunnsansvar til eksplisitt lokalsamfunnsansvar, gitt at markedslogikken nasjonalt har endret seg til å bli mer liberal. Denne forventingen er hentet fra diskusjonen til Matten og Moon (2008) og viser til mekanismer på et makro-nivå.

4.3.1 Hva er eksplisitt og implisitt samfunnsansvar?

Implisitt og eksplisitt samfunnsansvar er to generelle kategorier for å forklare hvordan en bedrift utviser sitt samfunnsansvar, og som vi kan bruke for å prøve å forklare hvordan utvisning av samfunnsansvar utvikler seg over tid.

Argumentet til Matten og Moon (2008) viser til en utvikling fra implisitt utvisning til eksplisitt utvisning. Da hovedsakelig at de land og bedrifter som tidligere har vist en form for implisitt samfunnsansvar, nå utviser mer eksplisitte former for samfunnsansvar. På hvilket grunnlag de kan si det, kommer nedenfor. Først en avklaring av hva som ligger i de to begrepene.

Eksplisitt samfunnsansvar:

Måten bedrifter beskriver og snakker om samfunnsansvar utad, er tydelig og bevisst. En bedrift har utarbeidet skriv og retningslinjer som beskriver sine handlinger utover samfunnet hvor bedriften er lokalisert. Retningslinjene inneholder ofte strategier som kombinerer verdier bedriften har med verdier i samfunnet.

Eksplisitt samfunnsansvar er resultat av bevisst, frivillig og strategisk handling fra en organisasjon. Bedriftene kan inngå partnerskap med andre bedrifter eller statlige institusjoner for å gjennomføre sine samfunnsansvars handlinger.

Samfunnsansvaret baseres på bedriftens skjønn over hva som er det riktige å gjøre, mindre på hvilke områder samfunnet som helhet ønsker å forbedre, eller ser som betydningsfulle.

(Matten og Moon, 2008).

Eksempel på eksplisitt samfunnsansvar kan være å utarbeide prosjekter for å sikre rettferdig lønn, dokumenter utarbeidet for å forhindre forurensing, dokumenter for å sikre menneskerettigheter. Hvor bedriften gjerne har en link på sin hjemmeside som viser sitt samfunnsansvar.

Implisitt samfunnsansvar:

Handler om ulike former for samfunnsansvar en bedrift utviser, men som de ikke kaller for samfunnsansvar, det er noe de ”bare gjør”. Eksempelvis støtte ulike tiltak, men de har aldri kalt det for samfunnsansvar, aldri hatt en egen strategi for samfunnsansvar, noe de har gjort som har vært en del av kulturen til bedriften. Bedrifter som utviser denne form for samfunnsansvar innser at de har en betydningsfull rolle innenfor de institusjonelle rammer av et samfunn, og utviser handlinger med tanke på samfunnets interesser og bekymringer (Matten og Moon, 2008).

Eksempel på implisitt samfunnsansvar kan være akkurat det samme som ved eksplisitt, forskjellen er at bedriften kaller det ikke for samfunnsansvar. Det er helt enkelt bare noe de gjør.

Vi snakker her om to ulike institusjonelle logikker av bedrifters samfunnsansvar, hvorav det er den nasjonale markedslogikken til en bedrift, som sies å være utslagsgivende for hvilke form for samfunnsansvar bedriften utviser.

4.3.2 Hovedargumentet til Matten og Moon:

Matten og Moon (2008) argumenterer for den nasjonale konteksten, herav markedet, som den institusjonelle konteksten som legger føringer for utvisning av samfunnsansvar.

Årsaken til å presentere Matten og Moons makro perspektiv ligger i å finne en forklaring på hvordan utvisningen av lokalsamfunnsansvar har utviklet seg over tid. Ved å utforske den institusjonelle konteksten ved markedslogikk som rammeverk for lokalsamfunnsansvar, gir muligens et svar på dette.

Implisitt samfunnsansvar utvises ofte fra bedrifter som opererer innenfor markedslogikken koordinert marked, en tilnærming blant annet europeiske land i lange tider har forfektet. Det betyr at bedriften handler ut fra betingelser som; kollektivism, solidaritet, partnerskap med andre institusjoner, handlinger ut av refleksjoner og reaksjoner. Innenfor denne markedslogikk påtar myndigheter seg primært samfunnsansvar, mens bedrifter påtar seg sekundært samfunnsansvar.

Eksplisitt samfunnsansvar utvises ofte fra bedrifter som opererer innenfor markedslogikken liberalt marked. Hvilket betyr at bedrifter handler ut fra betingelser som; individualisme, nettverk av aktører, handlinger ut fra skjønn. Den liberale markedslogikken gir klare initiativ og muligheter for bedrifter til å ta på seg et primært samfunnsansvar utover kommersiell drift. Mens myndigheter innenfor denne logikk har et sekundært samfunnsansvar. Et liberalt marked har en svakere arbeiderretts- ivaretagelse, hvorav dette ofte har blitt et fokus for det eksplisitte samfunnsansvar (Blindheim, 2012).

Matten og Moon (2008) presenterer ut fra det overstående at flere bedrifter som tidligere har forfektet den implisitte samfunnsansvar utvisningen, nå gradvis går over til å utøve mer eksplisitte former for samfunnsansvar, hvor årsaken til dette ligger i at markedslogikken hvor bedriften er lokalisert endres, og gir andre betingelser og muligheter for bedriften i sin utforming av samfunnsansvar. Markeder i Europa som tidligere var sterkt statlig styrte, er i dag mer lik det liberale marked vi finner i eksempelvis USA. Årsaken til dette er stadig større flyt av organisasjonsoppskrifter, som er beskrivelser eller veiledninger på hvilke prosesser som blir sett på som legitime og riktige. Ettersom det liberale marked har fått større innpass i Europeiske land, gjør også det eksplisitte samfunnsansvars perspektivet, i følge Matten og Moon, seg mer gjeldende her.

Forventningen ut fra dette argumentet er at utvikling av lokalesamfunnsansvar til Kverneland Fabrikk AS endres til nye former. Gradvis fra implisitt til eksplisitt lokalsamfunnsansvar. Ved at også de norske markedsbetingelsene har endret seg gjennom tidene. Hovedsakelig grunnet påvirkning fra blant annet institusjoner som EU, EØS, og NPM- New Public Management. Hvor NPM er en utbredt organisasjonsoppskrift. Den norske Stat har siden 1980- tallet privatisert, bygge ned det statlige institusjoner og gitt mer ansvar til bedriftene selv. Gjennom for eksempel selv- reguleringer. Dette gir betydelige sosiale forventinger til bedriftene. Forsker skal ikke utdype hva betydningen av dette er for stat og bedrift, siden det ikke er relevant for problemstillingen. Kjerneargumentet til Matten og Moon er å forvente det overnevnte utviklingsforløp, fra implisitt til eksplisitt samfunnsansvar, gitt at den nasjonale markedslogikken har endret seg til å bli mer lik det liberale marked.

Matten og Moon (2008) slik jeg tolker diskusjonen deres er ikke så tydelige på hovedsakelig to punkter. For det første om hvordan det implisitte samfunnsansvar faktisk utvises, og det andre de mangler er å se på de lokale forhold som ligger til grunn for en bedrift til å vise ulike former for samfunnsansvar. I den forbindelse velger jeg å trekke inn Marquis, Glynn og Davis (2007). Hovedargumentet her konsentreres rundt ulike lokale mekanismer som påvirker hvordan en bedrifts lokalsamfunnsansvar utvises. Jeg beveger meg nå fra en mer nasjonal eller global linje hos Matten og Moon til en mer lokal linje ved Marquis et.al. I den forbindelse er det på sin plass å presentere en definisjon på lokalsamfunnsansvar:

”Oppførsel og handlinger som går utover profitt maksimering og som skal øke sosiale goder eller redusere sosiale problemer, for aktører eksternt for bedriften” (Marquis et.al, 2007, s. 926).

Vi ser at tyngden ligger på å skape velferd for lokalsamfunnet hvor bedriften er plassert. Velferd er så mangt, eksempler på hva en bedrift kan bidra med er: bosetting, det fysiske miljø, utdanning og en generell forbedring av lokalsamfunnet. Måten de bidrar på varierer, men oftest er det ved å gi penger/ almisser, investeringer i ulike lokale institusjoner, frivillig innsats fra arbeidere/ dugnad (Marquis et.al, 2007).

Under presenteres deres hovedargument og hva jeg ønsker å avdekke ved å trekke inn Marquis et.al sin institusjonelle teori.

4.4 Marquis et.al – Lokale faktorer:

4.4.1 Hovedargumentet til Marquis et.al

Ved å bruke det institusjonelle perspektiv på lokalsamfunnsansvar viser Marquis et.al (2007) til tre institusjonelle faktorer, som poengterer hvordan et lokalsamfunn legger føringer for en bedrifts lokalsamfunnsansvarshandlinger og fungerer som institusjonelle omgivelser: 1) Kulturell kognitiv – som er lokalsamfunnets samlede rammeverk for tolkninger av hendelser og begivenheter, 2) Sosiale normer – standard for hva som er hensiktsmessig eller riktig. 3) Regulerings – som legger formelle og uformelle føringer for hva en bedrift faktisk har lov til å gjøre. Den tredje og siste institusjonelle faktoren til Marquis et.al er ikke tatt med videre i diskusjonen fordi den er ikke relevant for problemstillingen.

Kulturell kognitive betyr at innbyggerne i et lokalsamfunn vil, ettersom lokalsamfunnet utvikles, danne noenlunde like rammeverk for hvilke behov lokalsamfunnet har og hvilke institusjoner som er ønskelig. Innbyggerne vil også danne seg lignende tanker rundt hvordan en situasjon oppleves. Innenfor visse grenser vil de fleste oppleve en type handling på samme måte, grunnet den innflytelse lokalsamfunnet som helhet har på et individ. En står mer eller mindre samlet. Poenget her er at et lokalsamfunn vil skape et rammeverk for hvilke samfunnsansvars handlinger som er ønskelige, ”hvordan ting fungerer her hos oss”, da også legge grunnlag for hvilke former av lokalsamfunnsansvar en bedrift utviser.

Sosiale normer og verdier setter på mange måter en standard for hva som er akseptabelt lokalsamfunnsansvar. Normene og verdiene stammer fra lokalsamfunnets normative oppfatning om ”hva som er rett å gjøre her hos oss”.

Normer og verdier som råder i lokalsamfunnet har en effekt på hvilke lokalsamfunnsansvars handlinger som oppfattes som riktige eller gale, i tillegg hevder Marquis et.al at de også har en effekt på hvilke midler en bedrift bruker på lokalsamfunnsansvar. Dette må sees i forlengelse av bedriftens økonomiske status, hvor enkelte bedrifter har mer penger å bidra med enn andre. Hovedpoenget er at både lokalsamfunn og bedrift har en felles forståelse for hvilke muligheter og hvilke begrensninger som foreligger, for å kunne vise ønsket lokalsamfunnsansvar.

De to institusjonelle faktorene som er nevnt ovenfor fungerer som grunnstein for legitimitet, til bedriften fra omgivelsene, og som et mål for sosiale forbedringer. Samtidig som dette er med på å skape fokus på lokalsamfunnsansvar. En bedrifts fokus omhandler hvilke områder en velger å utføre lokalsamfunnsansvar på, eksempelvis etablerer boligområder, støtte lokal kultur og bidrag til utdanning/ kommende arbeidskraft, og på hvilke måter en bidrar. Det vil si i form av penger, dugnad, utlån av verktøy/ maskiner osv.

Det er de ulike områdene for lokalsamfunnsansvar handlinger jeg velger å forfølge videre her. Dette for å kunne fremheve hvilke former for lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk AS har utvist. Marquis et.al peker på fire hovedkategorier av lokalsamfunnsansvar; 1) Kultur og idrett, 2) Samfunns og allmenntilgode formål, 3) Utdanning og til sist 4) Helse og velferd.

4.4.2 Former av lokalsamfunnsansvar:

- 1) Kultur og idrett- under denne kategorien går ulike lokalsamfunnsansvars handlinger som sponing av idrettslag, innkjøp av utstyr og drakter. Hvor en ofte, men ikke nødvendigvis, får logo eller reklameskilt som en verdi tilbake. Bidrag til kulturelle institusjoner som skolekorps, i form av å la de spille på ulike bedrifts arrangement, eller bidra til innsamlingsprosjekter. Almisser i form av innkjøp av uniformer og musikkutstyr. Andre tiltak kan være å la lokale kunstnere ha utstilling i bedriftens

lokaler, bedriften kan arrangere veldedighets arrangement hvor inntekten går til aktuelle grupper i lokalsamfunnet.

- 2) Samfunns og allmenntilgjengelige formål- inneholder blant annet infrastruktur, som eksempelvis økonomisk utvikling av lokalsamfunnet ved høyere lønninger, bedre forsikringer etc. Tomtepolitikk er et svært godt eksempel på denne kategori, hvor bedriften bidrar til utvikling av bebyggelse og forskjøning av lokalsamfunnet. Stille til rådighet losji for kortidsarbeidere. Låneordninger til ansatte og deres familier. Engasjement i ulike kommunale råd og styrever. Miljøtiltak og oppfordringer til forbedring av vei, gangsti etc. er andre tiltak bedriften kan bidra med innenfor denne kategori.
- 3) Utdanning- gi bidrag i form av penger til forbedring og utvidelse av skoler. Bidra med utstyr og materiale til undervisningsformål. La skolene overta utstyr bedriften ikke lenger har behov for. Støtte opp under ulike program i skolen for vanskeligstilte barn. Utgivelse av stipend og støtte ordninger. Fokus på lærlinger og ungdom som vil ut i arbeidslivet, ved å la de jobbe i bedriften.
- 4) Helse og velferd- fokus på arbeidsmiljø, helsetiltak i bedriften og i lokalsamfunnet, eksempelvis bedriftshelsetjeneste og sykepleier ved skoler. Tilretteleggings avdelinger ved bedriften. Velferds tiltak mot ansatte og innbyggerne, som sosiale sammenkomster, utlån av diverse utstyr og lokaler, og bidra til å øke den generelle helsetilstanden i lokalsamfunnet. Bedrifter kan arrangere sportslige arrangement som sykkeløp, turer, turneringer etc. for å øke fokuset på helse og velferd. En kan velge å fokusere på tiltak rettet mot barn, ungdom, pensjonister, syke eller friske.

Kategoriene er brede og generelle, men viser allikevel ulike måter en bedrift kan utvise sitt lokale samfunnsansvar. Vi kan ikke forvente at bedrifter opererer innenfor alle fire kategorier, og ofte vil en oppleve at ulike tiltak går på tvers av disse kategoriene. Forsker bruker allikevel denne kategoriseringen for å utheve en generell struktur på lokalsamfunnsansvar. Hvilke områder som fokuseres på til en hver tid vil i stor grad avhenge av lokalsamfunnets interesser, behov og bedriftens evne til å sette ønskede tiltak ut i livet.

4.5 Hva skal teorien brukes til:

Først og fremst blir det lokale samfunnsansvar sett gjennom det institusjonelle perspektiv på organisasjoner, hvor bedriften antas å ha en utvidet rolle i lokalsamfunnet. Og hvor det institusjonelle perspektivet har en tendens til å vektlegge omgivelsers påvirkning på bedrift.

Dette problematiseres avslutningsvis i kapitel 7, ved at oppgaven kan vise til en motsatt tendens. Kverneland Fabrikk AS la muligens mer føringer på lokalsamfunnet, enn hva lokalsamfunnet gjorde på fabrikk. Matten og Moon (2008) er trukket inn for å gi en nasjonal dimensjon til å forstå hvordan Kverneland Fabrikk AS har vist sitt lokalsamfunnsansvar gjennom tidene. Da gjennom å se på utvikling av markedet nasjonalt. Teorien problematiseres ved at utviklingsforløpet fra implisitt lokalsamfunnsansvar til eksplisitt lokalsamfunnsansvar ikke er en nødvendig utvikling. Videre er Marquis et.al (2007) trukket inn for å komplimentere for Matten og Moons manglende lokale dimensjon. Marquis et.al sin diskusjon rundt mekanismer i lokalsamfunnets påvirkning, ved to institusjonelle faktorer, brukes for å se hvordan dette har påvirket Kverneland Fabrikk AS sin utvisning av lokalsamfunnsansvar gjennom tidene. Videre har Marquis et.al strukturert lokalsamfunnsansvar i fire kategorier, som brukes for å vise hvilke lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk AS har vist.

Neste kapitel viser forskers metodologiske valg for å besvare problemstilling og hvorvidt mitt forskningsdesign er troverdig.

Kapitel 5. Metode

5.1 Innledning

I dette kapittel viser jeg mitt forskningsdesign, som er den samlede handlingsplan for hvordan forsker har gått frem, og hvordan forsker tenker å besvare problemstilling. Et forskningsdesign skal gi struktur over de valg som er tatt i forhold til: kvalitativt forskningsdesign, datainnsamling, strategi for analyse og studiens troverdighet.

Opgavens hensikt er å utforske Kverneland Fabrikk AS sitt lokale samfunnsansvar, ved problemstilling:

1. *Hvilke former for lokalsamfunnsansvar har Kverneland vist?*
2. *Hvordan har bedriftens lokalsamfunnsansvar utviklet seg over tid?*
3. *Hvordan kan vi forstå denne utviklingen?*

Studiens utgangspunkt er det institusjonelle perspektiv på organisasjoner. Perspektivet presenterer en innfallsvinkel til hvordan vi kan betrakte organisasjoner og deres måte å drive på, med vekt på forhold til omgivelser, verdier, normer og legitimitet. Oppgaven vil fokusere på to ulike teoretiske bidrag under det institusjonelle perspektiv, henholdsvis Matten og Moon (2008) og Marquis, Glynn og Davis (2007), Jmf. innledning (kapittel 1).

Problemstillingen skal prøves å besvares ved en å få en dybdekunnskap om Kverneland Fabrikk AS, hvor forsker ønsker å få en beskrivelse av deres lokale samfunnsansvar. Fra 1879 til 2013. Forsker ønsker også å søke etter en forståelse av bedriftens lokale samfunnsansvar, da i henhold til å sette ut enkelte mulige årsaker til hvordan vi kan forstå utviklingen som har funnet sted. Slik problemstillingen skal prøves å besvares leder i retning av et kvalitativt forskningsdesign, som utdypes under 5.2.

Studiens problemstilling ble utarbeidet etter en erkjennelse om at tema aldri før har blitt undersøkt ved Kverneland Fabrikk AS og hvor forsker mener dette gir et ytterligere innblikk i historien om Kverneland Fabrikk AS.

5.2 Kvalitativt forskningsdesign

Forskningsdesignet er som nevnt kvalitativ. Hvor det kvalitative forskningsdesignet, eller et intensivt design, er rettet mot å gå i dybden på noe og få en forståelse for noe man kjenner dårlig til. Hvor å gå i dybden betyr hovedsakelig to ting: å få frem så mange detaljer eller nyanser som mulig og forsøke å få frem en så helhetlig forståelse som mulig. Mellom eksempelvis et samspill eller et fenomen. Kvalitativ data er data i form av ord, setninger og uttrykk. Gjerne gjennom samtaler eller andre former der mennesker har uttrykket seg muntlig eller skriftlig. Kvalitativt forskningsdesign er en åpen metode, med lite føringer. Når metoden er åpen bidrar det til at forsker står mer fritt, i forhold til hvordan data analyseres. Noe forsker kommer tilbake til under avsnitt 5.2.3 analyse av data (Jacobsen, 2010).

Case- studier egner seg når ønsket er en dypere forståelse av et fenomen. Derfor brukes et case-studiet i denne oppgaven. Her er ikke målet å teste teorier eller generalisere funn. Målet er forståelsen av undersøkelsens problemstilling. Case- studier fokuserer på en spesiell enhet, ved et begrenset utvalg av dataenheter. Studien bruker en organisasjon som spesiell enhet, og individer og dokumenter som dataenhet (Jacobsen, 2010). Hvor begrensing i antall individer måtte tas, mer om dette under 5.2.2. For å få frem et detaljert bilde av bedriftens lokale samfunnsansvar er det utarbeidet en tidslinje fra 1879 til 2013, hvor de viktigste bidrag innenfor lokalsamfunnsansvar er tatt med. Jmf. kapitel 6.

5.2.1 Valg av teori

Teori er brukt aktivt gjennom hele undersøkelse. Fra selve innhenting av data, hvor formålet var å finne ulike handlinger som kan karakteriseres som lokalsamfunnsansvar til å peke på mulige forståelser av den utvikling som bedriften har hatt. Teori skal hjelpe forsker i å se om Kverneland Fabrikk AS kan forstås fra både en nasjonal og lokal linje i forhold til deres historie rundt lokalsamfunnsansvar.

Forskere teoretiske fundament og forståelse av bedriften er det institusjonelle perspektiv på organisasjoner. Dette fungerer derfor som oppgavens helhetlige utgangspunkt. Studien har en antagelse om Kverneland Fabrikk AS som en institusjonalisert bedrift, som betyr at de har en utvidet rolle i lokalsamfunnet. Foruten å ha en økonomisk og produksjonsmessig rolle, antas

det at bedriften også har en sosial rolle. Dette gir anledning til å se på bedriftens handlinger i form av lokalsamfunnsansvar.

Matten og Moon (2008) er trukket inn i selve analysen av funn/empiri, for å gi en nasjonal dimensjon til å forstå hvordan Kverneland Fabrikk AS har vist sitt lokalsamfunnsansvar gjennom tidene. Da gjennom det norske markedets utvikling, som muligens har bidratt til en endring i utvisning av lokalsamfunnsansvar. Fra et tradisjonelt implisitt til en ny form eksplisitt lokalsamfunnsansvar (mer under 5.2.3). Spørsmålet som forsker ønsket å finne ut av, var om bedriften hadde endret seg i måten de uttalte seg og tenkte rundt de lokalsamfunnsansvarshandlingene fabrikkens har vist.

Videre er Marquis, Glynn og Davis (2007) trukket inn for å komplimentere for Matten og Moons manglende lokale dimensjon. Marquis et.al sin diskusjon rundt mekanismer i lokalsamfunnets påvirkning, ved to institusjonelle faktorer: kulturell kognitiv og sosiale normer og verdier, brukes for å se hvordan dette har påvirket Kverneland Fabrikk AS sin utvisning av lokalsamfunnsansvar gjennom tidene. Noe som diskuteres under analysen i kapittel 7. Videre har Marquis et.al strukturert lokalsamfunnsansvar i fire kategorier: 1) Kultur og idrett, 2) Samfunns og allmenntilgjengelige formål, 3) Utdanning og 4) Helse og velferd. Som brukes i analysen av data for å oppsummere hvilke lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk AS har vist. Da gjennom to perioder, den første fra 1879 til 1980 og den andre fra 1980 til 2013. Hvordan teori mer presist er anvendt kommer under 5.2.3.

5.2.2 Innhenting av data

Mitt formål er selvfølgelig å besvare problemstilling og gjøre dette så godt som mulig ved å bruke de kilder som er tilgjengelig. I starten av undersøkelsen var det vanskelig å lokalisere hvor jeg kunne finne informasjon om Kverneland Fabrikk AS sitt lokale samfunnsansvar. Derfor startet jeg med å kontakte personer jeg trodde kunne vite noe mer om hvor slik informasjon var å hente. Jeg fikk etter hvert vite at hele fabrikkens arkiv var lokalisert på Jærmuseet på Nærbø. Her fikk jeg tilgang til flere ulike dokumenter, blant annet avisartikler og industrimagasiner. Oppgavens datagrunnlag er hovedsakelig kvalitative intervju og dokumenter om Kverneland Fabrikk AS. Dette blir utdypet mer under.

Primærdata – kvalitative intervju

Kvalitative intervju gir mulighet til å samle inn ulike oppfatninger og syn på studiens problemstilling (Jacobsen, 2010). Intervjuene ble basert på en uformell samtale hvor, informanten kunne snakke fritt rundt hva de tenkte rundt nevnte tema. Men hvor en kort intervjuguide følget. Dette for å spore intervjuet på rett vei om enkelte ikke visste helt hva de skulle snakke om (se vedlegg 1). Strukturen på intervjuguiden ble utarbeidet for å belyse de områder som jeg mente var viktig for å besvare problemstilling. Informasjonen som kom i følge av intervjuene ble brukt for å få eksempler på handlinger i form av lokalsamfunnsansvar fra fabrikken. Og for å høre hvordan utviklingen av dette forelå, i følge informantene. Eksempelvis hva de tenker er mulige forklaringer på den utvikling som er avdekket. Samtalene ble avtalt en ukes tid i forkant, hvor de fikk forberede seg litt på hva jeg ønsket å snakke med de om.

Jeg ønsket ikke bare å intervju fabrikkens ledere, men også individer med lang fartstid både fra bedriften og i lokalsamfunnet. Informantene ble ikke valgt ut tilfeldig, men på basis av hvilke informasjon de satt inne med rundt tema og problemstilling av oppgaven. Enkelte av informantene henviste også til andre individer som de mente jeg burde snakke med, også kalt snøballmetoden (Jacobsen, 2005). Dette bidro til en variasjon og bredde i utvalg av informanter. Men hvor forsker måtte gjøre valg i forhold til begrensning i antall informanter, hvor de som fremstod som mest relevant og med tilstrekkelig kunnskap om tema, ble intervjuet.

Av de som er intervjuet har samtlige hatt en eller annen form for ansettelse ved fabrikken. Jeg kunne med fordel valgt å intervju personer uten tilknytting til fabrikken og bare tilknytting til lokalsamfunnet, men disse ville ikke hatt innsyn eller kunnskap om historien. I en forlengelse av undersøkelsen ville en spennende innfallsvinkel vært og sett på individers oppfatning av fabrikken i dag, men dette har ikke vært mulig innenfor tidsskjemaet.

I undersøkelsen har ni individer blitt intervjuet, hvorav én ble intervjuet per telefon. Jeg har snakket med ytterligere tre for å få tips til informanter. To av dem som ble intervjuet er eller har vært direktører ved fabrikken. De resterende informantene er blant annet barnebarn av grunnleggeren Ole Gabriel Kverneland, ledere ved ulike avdelinger på fabrikken, ledere for arbeiderorganisasjonen ved fabrikken, og et par andre som ikke hadde noe formell posisjon på fabrikken. Informantene snakket stort sett fritt om sine tanker om tema. Erfaringen er at alle

informantene satte pris på å bli kontaktet i forbindelse med undersøkelsen. De syntes at tema og problemstillingen virket interessante, og samtlige informanter kom med sin særegen opplevelse og personlige tanker. Alle informanter skrev under på samtykkeskjema (se vedlegg 2).

Samtalene ble i etterkant transkribert, til korte skriftlige dokumenter. Poenget med transkriberingen var å kunne bruke denne som kilde til tidslinjen som blir presentert ved kapitel 6. Hvor de ulike tiltakene fabrikk har gjort for lokalsamfunnet gjennom tiden, er presentert. Transkriberingen ble og en kilde til å sette ut ulike forståelser for hvordan utviklingen av fabrikkens lokale samfunnsansvar kan forstås. Ettersom de fleste av informantene hadde noen tanker rundt hva som muligens kunne være årsaker til den utvikling som drøftes, Jmf. kapitel 7.

Sekundærdata – dokumenter

Sekundærdata er kilder som ikke er produsert av forfatter av denne oppgave. Dokumenter kan frembringe detaljer og opplysninger om studiens objekt eller case. Faktaopplysninger kan være en detalje om bedriften, og andre historieopplysninger (Yin, 2009). Oppgaven har brukt en blanding av interne og eksterne kilder. Det vil si dokumenter skrevet av bedriften selv og dokumenter skrevet av individer og organ som ikke tilhører bedriften. Undersøkelsen har lagt vekt på Ambolten industrimagasin og avisartikler fra ulike lokale og nasjonale aviser. Hovedgrunnen til å bruke de valgte dokumenter er for å avdekke hvilke former for lokalsamfunnsansvar Kverneland Fabrikk AS har vist, og hvordan dette gjennom kildene har utviklet seg. Jmf. problemstillingens spørsmål 1 og 2. Ved å søke etter et mønster av hva som ble skrevet om, i form av lokalsamfunnsansvars hendelser, i avis og industrimagasin, fant jeg en utvikling som oppgavens analyse (kapitel 7) baseres på.

Dokumentene som er brukt er innhentet fra Jærmuseet, ved Berit Bass. Dette gjelder i hovedsak Ambolten industriblader fra 1965-1986 da dette er perioden hvor de ble gitt ut, samt avisutklipp fra 1960-2000. Ettersom Ambolten sluttet å komme ut på slutten av 80-tallet, ble avisutklipp hovedkilden fra 90-tallet og fremover, i tillegg til informantene. Det er også brukt to jubileumsbøker - en utgitt og en ikke-utgitt, og litteratur om stedet Kverneland, for å få med starten av fabrikkens historie. Bilder er også satt inn i oppgaven for å få en bedre

skildring av historien til fabrikken og lokalsamfunnet. Mer presist om hvordan dokumenter og intervju er behandlet og analysert kommer under.

5.2.3 Analyse av data

Undersøkelsen startet med å hente inn dokumenter fra Jærmuseet. Etter hvert som alle dokumenter var lest gjennom startet intervju prosessen. De transkriberte intervju og dokumenter la grunnlag for at de aktuelle lokalsamfunnsansvars tiltak fra Kverneland Fabrikk AS, ble skrevet ned langs en tidslinje. Ettersom flere av dokumentene ble mangelfulle, brukte forsker transkriberinger til å fylle ut tidslinjen. Hva som kommer frem i oppgaven i form av funn er derfor basert på Ambolten industrimagasin, avisartikler og samtaler med informanter. Da tidslinjen var ferdig utarbeidet ønsket jeg å kategorisere handlingene som fabrikken hadde vist i grupper. Marquis, Glynn og Davis (2007) ble i den forbindelse trukket inn. Deres bidrag inneholder en generell kategorisering av lokalsamfunnsansvar i fire områder. Disse fire kategoriene er utarbeidet i forhold hvilke områder de har sett at bedrifter oftest bidrar. Kategoriene er 1) Kultur og idrett, 2) Samfunns og allmenntilgode formål, 3) Utdanning og 4) Helse og velferd. Det viste seg at flere av de bidrag som Kverneland Fabrikk AS har vist fra 1879 til 2013, kunne plasseres i samtlige av disse fire kategoriene.

Under prosessen ved å strukturere handlingene bedriften hadde vist, så jeg at det ble fornuftig å dele tidslinjen opp i to perioder. Første fra 1879 til 1980 betegnet som "før", den neste fra 1980 til 2013, betegnet som "nå". Dette gjorde jeg grunnet omfanget av de tiltak fabrikken hadde vist. Hvor det viste seg at på et gitt tidspunkt, rundt slutten av 1980- tallet, blir omfanget av handlinger betydelig redusert. Slik så forsker at vi nå kunne snakke om to forskjellige perioder, hvor mengden av utvisning av lokalsamfunnsansvar var ganske forskjellig. Både dokumenter og informanter kan ikke gi eksempler på handlinger av lokalsamfunnsansvar fra fabrikken etter 1990- tallet. På den måten avdekkes en reduksjon.

Videre så forsker over disse to perioden for å se om lokalsamfunnsansvars tiltakene ble utvist på ulike måter, eller om det "bare" var snakk om en reduksjon. For å se om de to periodene inneholder ulike måter å vise lokalsamfunnsansvar på, brukte jeg Matten og Moon (2008). Og deres begreper om implisitt og eksplisitt samfunnsansvar. Hvor implisitt samfunnsansvar viser til at måten bedriften bidrar på i forhold til samfunnsansvar er ikke en bevisst eller strategisk handling, heller en form for "dette er bare noe vi gjør". Samfunnsansvar uten å

kanskje være helt klar over det. Mens eksplisitt samfunnsansvar viser til at bedriften bidrar på en bevisst og strategisk måte i samfunnet. Hvor ønsket er å tydeliggjøre de bidrag de faktisk gjør. Lokalsamfunnsansvaret til Kverneland Fabrikk AS som ble vist i periode 1879 til 1980 syntes å passe godt inn i kategorien, implisitt lokalsamfunnsansvar. Mens handlingene som ble vist i periode 1980 til 2013 syntes ikke å passe inn i kategorien, eksplisitt lokalsamfunnsansvar. De handlingene som ble vist i periode 1980 til 2013, passet også inn i implisitt lokalsamfunnsansvar. Da forstod forsker at de to ulike periodene var preget av samme form for handlinger, det nye var at i den nyeste periode, 1980 til 2013, var lokalsamfunnsansvaret svært redusert.

Ut fra denne prosess viser analysen av data at Kverneland Fabrikk AS viste en utpreget mengde av lokalsamfunnsansvar ”før”, mens det ”nå” utvises så å si ingenting lokalsamfunnsansvar. Men hvor årsakene til denne plutselige reduksjon fortsatt var litt uklar. Det er her informanter har bidratt med sine tanker rundt hva som muligens kan være årsaker til denne reduksjon, og som ledet til en videre analyse av de funn og utvikling som nå var avdekket. Systematisering av data er oppsummert ved tabell 1. under:

Tabell 1.
Hvordan har data blitt analysert:

Stegvis prosess	Hva ble gjort:
1)	Innsamling av data og utarbeide en tidslinje.
2)	Kategorisere lokalsamfunnsansvaret til Kverneland Fabrikk, ved bruk av Marquis et.al (2007).
3)	Dele tidslinjen opp i to periode: 1) 1879- 1980, 2) 1980-2013.
4)	Se om det forelå ulikheter mellom de to periodene, ved bruk av Matten og Moon (2008).
5)	Fant ulikheter i omfang av lokalsamfunnsansvars handlinger.
6)	Fant ikke ulikheter i form av lokalsamfunnsansvars handlinger.
7)	Årsak til ulikheter mellom de to perioder, fortsatt uklar.
8)	Bruke informanters forklaringer til videre analyse av funn som er avdekket.

Analysen av funn som kommer ut av data analysen, skjedde vekselvis mellom teori og funn/ empiri. Som er et kjennetegn innenfor den abduktive forskningsstrategi.

En definisjon på abduktiv forskningsstrategi:

Tolke og re- kontekstualisere spesielle hendelser ut i fra en tenkt sammenheng eller mønster. For så å kunne forstå noe på en ny måte, gjennom å betrakte dette "noe" i en ny idèssammenheng (Danemark, 1997, s.134).

Studien har hovedsakelig forfulgt den abduktive forskningsstrategi. Når forsker bruker denne strategi for å analysere, legges det til grunn at de konklusjoner forsker trekker er i tråd med de teorier en bruker. Det vil kunne være helt andre konklusjoner om forsker hadde brukt andre typer teori eller sammenheng. Det skal foreligge en logisk tolkning i tråd med teori som er brukt.

Ved abduktiv forskningsstrategi kan forsker starte med en observasjon for så å gjøre opp enkelte forståelse på linje med en valgt teori. Og alternativt kan forsker starte med valgt teori, gjøre en observasjon, for så å gjøre opp en tolkning av observasjon basert på teori som er valgt. Konklusjon i denne oppgave vil ikke være basert på den eneste "sannhet", heller et sett av mulige forståelser i forhold til oppgavens problemstilling og utgangspunkt.

Ut fra de funn som ble avdekket under analysen av data, er det utledet en analyse som baseres på mulige årsaker eller forståelser for hvordan utviklingen av Kverneland Groups lokale samfunnsansvar har gått for seg. Analysen som presenteres ved kapitel 7, er derfor basert på informanternes tenkte utviklingsforløp sammen med forskers tolkning av utviklingsforløpet. Dette er basert på studiens utgangspunkt, det institusjonelle organisasjons perspektiv, og de teoretiske bidrag. Hvor andre alternative forståelser vil fremkomme ved andre utgangspunkt og teorier. Den abduktive forskningsstrategi setter få begrensninger for studiens tolkningsmuligheter, som gir frihet til å bruke fantasi og subjektiv forståelse i forhold til teori, når konklusjoner skal settes (Blaikie, 2010; Danmark, 1997; Blindheim, 2010).

5.3 Studiens troverdighet

Studios troverdighet skapes gjennom transparens og nøyaktig beskrivelse av de steg som er tatt for å komme i mål med undersøkelsen. Det er et mål å overbevise leser om at det er fornuftige valg som er tatt (Nilssen, 2012). I tillegg er det et viktig poeng at informantene i studien kan kjenne seg igjen i det som blir skrevet. Dette henger sammen med dataens pålitelighet. I forhold til dette er deler av studien sendt til informanter for å sikre at det ikke

oppstår feiltolkninger av det som er sagt, og at informanter kan stå for det som blir skrevet av forsker.

Forskerens mål i denne studie i forhold til troverdighet er at de steg som er tatt skal virke fornuftige og overveide. Samtidig som stegene skal lede til en troverdig besvarelse av problemstilling. Ønske er at studien skal fremstå som relevant, hvilket betyr at det som kommer ut av studiene skal lære oss noe, og vise til noe nytt (Malterud, 2011). Studien gir et konkret innblikk i Kverneland Fabrikk AS sin utvisning av lokalsamfunnsansvar, som tidligere ikke har blitt undersøkt. Kildene som er brukt for å gjøre dette, har førstehåns kunnskap rundt dette. Eksempelvis informanter med lang fartstid i bedriften, og Ambolten industriblader som er utgitt av bedriften selv.

Intern og ekstern validitet er faktorer som er med på å styrke eller redusere studiens troverdighet. Intern validitet handler om studien svarer til problemstillingen gitt de data og innsamlingsmetoder som brukes. Mens ekstern validitet peker på om kunnskapen som kommer ut av en studie er overførbart, eller generaliserbar (Malterud, 2011). Studiens interne validitet skapes ved forskers datainnsamling, bruk av teori og analysegrunnlag som diskuteres under punkt 5.2.1, 5.2.2 og 5.2.3. Studiens eksterne validitet om overførbart eller generalisering var aldri et mål. Hvor studiens konklusjoner er tatt i forhold til det gitte utgangspunkt, teorier og tidspunkt for undersøkelsen. Hvor alternative forståelser og utgangspunkt vil gi andre mulige konklusjoner. Eksempelvis ved å gå ut fra et instrumentelt perspektiv på organisasjoner. Informantenes beskrivelse av fabrikkens utvikling er særegen for de og variere mellom informantene. Hvor informantenes forståelser ikke er overførbart til andre informanter.

Et siste viktig punkt for studiens troverdighet er forskers refleksivitet. *Hvor refleksivitet er en erkjennelse av at all kvalitativ forskning er verdiladet og påvirker forskers subjektive, individuelle teorier. Forskning reflekterer uunngåelig forskers livshistorie slik den fremkommer gjennom bakgrunn, verdier, holdninger og interesser* (Nilssen, 2012, s. 139). Studien er preget av forskers gitte utgangspunkt ved bedriften som en institusjonalisert organisasjon, hvor dette ble utgangspunkt for samtlige samtaler med informanter. Informanter svarte på spørsmål og snakket derfor om Kverneland Fabrikk AS i forhold til dette utgangspunkt. Forsker er heller ikke fri for forhåndskunnskap om bedriften, hvor dette til tider har ført til at forsker har måttet tatt et skritt tilbake og la informanter snakke fritt, uten å bli

preget av forskers syn og tanker rundt tema og bedriften. Interaksjonen med informanter var ofte basert på bekjentskap. Hvor forsker har måttet tre ut av denne relasjon for å skape en større avstand til informant. På samme tid har det bidratt til at informanter i større grad åpnet seg, og snakket fritt. Nærheten til bedrift og informanter har vært med å preget studiens analyse, men hvor forsker hele tiden har vært bevisst dette. Og hvor forsker prøvde å stille seg uvitende rundt fabrikkens historie under samtaler med informanter.

Kapitel 6. Historien om Kverneland Fabrikk lokalsamfunnsansvar:

Skaperkraft som drivkraft

Foto: "Gammel smed", Utlånt av Reidar Kverneland, 23.04.2013.

6.1 Innledning

Historien om Kverneland Fabrikk AS er som allerede nevnt, lang og betydningsfull for alle som har jobbet der og som fortsatt jobber der. For familiene, institusjonene og for lokalsamfunnet som er dyrket frem i regi av Kverneland Fabrikk AS. De fleste som er oppvokst på Kverneland har levd og nytt godt av fabrikkens utvikling. Etter hvert som fabrikkens utvikling seg og ble større, viste det seg også et behov for andre ytelser i samfunnet, for eksempel tjenester som matvarebutikk, bensinstasjon, barnehager og så videre. Ut ifra det, kan vi muligens si at uten fabrikkens hadde det ikke vært noe lokalsamfunn (Lindanger, 2003).

Ole Gabriel Kverneland var en aktiv mann, helt fra starten var han en drivkraft i det sosiale organisasjonslivet. Man kan vel si at i de tidligste årene var det stort sett menneskene i bygda selv som finansierte de ulike lag og organisasjoner, men etter hvert som fabrikkens ble større

ble også mye aktivitet i bygda sponset av Kverneland Fabrikk AS. Det handlet ikke bare om å gjøre levevilkårene gode for arbeiderne, men også om å bidra til at bygda som helhet fungerte.

Grunnleggeren fungerte som rådgiver og venn for alle som bodde i bygda. Kameratskap og gode arbeidsforhold rådde helt fra start. Ole Gabriel Kverneland var ikke bare en kamerat, men også en respektert mann, han gikk alltid først inn i kirken, og satt selvsagt på første benk. Det var et tegn på hans autoritet og hans plass i lokalsamfunnet. Likevel var tettstedet en plass hvor alle møttes og samlet seg uansett hvilken rolle man hadde i lokalsamfunnet, det var ikke noe skille mellom for eksempel direktør og bonde (Njå, 2013).

Mennene i bygda utspilte en viktig rolle i fabrikkens, mens kvinnene bidro spesielt til å skape et godt og trygt lokalsamfunn for alle som bodde her. Konen til Ole G. Anna Malena utgjorde en viktig rolle her, hun og ektemannen var de to personene som bygde opp hele Kvernelands bygda, og dette er en dame som hadde spedbarn i 30 år. Mens det for Ole Gabriel var fabrikkens som tok opp mye av hans tid, var det for Anna Malena misjonen som ble prioritert. Misjonsgruppen ble på mange måter det i samfunnet som, kanskje spesielt for kvinnenes del, fungerte som en kanal for sosial og intellektuell aktivitet. Her diskuterte de og lærte hverandre nye ”husmorstriks”. I tillegg ble det nok en del sladder (Njå, 2013).

Foto: ”Portrett av Ole Gabriel Kverneland og Anna Malena Kverneland”, Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013.

6.2 Tidslinje over Kverneland Fabrikks rolle i lokalsamfunnet:

1894: Ole Gabriel Kverneland startet byggingen av Storhuset, et nytt losjihus for arbeiderne. Det tidligere Gubbahuset, huset hvor Ole G, hans familie og de første ansatte bodde, var blitt for lite. Storhuset ble utstyrt med hybler, matsal og kjøkken, og fungerte som et møtelokale for alle i bygda (Lindanger, 2003).

Foto: Fra venstre: "Gubbahuset" og "Storahuset". Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013

1907: Ole Gabriel Kverneland var en autoritær leder i bygda, han fikk blant annet til et postkontor på fabrikken som var lokalisert her frem til 1925. Ole Gabriel fikk også politiløyve som ble brukt på de ansatte som hadde anskaffet sprit fra Stavanger. Han trakk tenner hos folk som trengte det, og fungerte som veterinær med hjemmelagede instrumenter (Lindanger, 2003).

Kverneland Fabrikks AS grunnlegger var aktiv i den lokale kampen om elektrisitet, han var en del av elverket sitt styre, og bidro dermed til at Kverneland fikk elektrisitet før eksempelvis Bryne (både fabrikken og bygda). Tidlig erstattet Ole G. Kverneland vannhjulet med turbin, og fikk en generator på plass, da ble elektrisitet et faktum. Dette viser til hvilken drivkraft Ole Gabriel hadde for lokalsamfunnets utvikling. Kraftverk ble anlagt i 1910, og fra 1920 var bedriften og bygda tilknyttet det kommunale strømmettet (Nordstrand, 2004).

1920: Direktøren selger de første tomtene til de ansatte med familier. Hver tomtene var opprinnelig på inntil ti mål, men på grunn av stor etterspørsel ble de redusert til to mål. De

som ble ansatt ved fabrikken ble der hele livet. Av de ansatte var det ca. 90% bygdefolk, og de kjente godt til redskapene som ble produsert. Dette førte til at bygda slik sett var relativt homogen med tanke på bakgrunn. Tomtepolitikken til Ole Gabriel er et av de tydeligste tegnene på aktivt lokalsamfunnsansvar fra de tidligste årene, det var en bevisst tanke bak det. Ole Gabriel ønsket ikke et samfunn dominert av industriboliger og brakker, som han hadde sett i Sauda. Ønsket var, som han selv betegnet det, en ”hageby”, og slik ble det (Lindanger, 2003).

Foto: ”Fabrikanlegget ved Frøylandsvatn”. Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013.

1921: Poststedsnavnet ble endret fra Kverneland til Kvernaland. Årsaken var nok at folk flest i bygda mente at Kvernaland reflekterte bedre til stedet, enn det personnavnet Kverneland gjorde, så slik ble det. Poststedsnavnet eksisterer fortsatt den dag i dag (Lindanger, 2003).

1923: Forsamlingshuset ble innviet. Ole Gabriel med flere i førersetet, sørget for at bygda fikk et forsamlingshus. Etersom Ole Gabriel var en troende mann, ble forsamlingshuset viktig for han. Penger til byggingen kom fra fabrikken, basar, innsamlinger, fester etc. Forbedringer av forsamlingshuset tok ofte Ole Gabriel seg personlig av, gjerne fra egen lomme om ikke fabrikken hadde midler til overs. Blant annet tok han kostnaden av å legge inn vann og elektrisitet. Forsamlingshuset ble med dette den sentrale samlingsplassen (Lindanger, 2003).

1930: Arbeiderne ved fabrikken begynte å organisere seg. Arbeiderbevegelsen i Norge startet allerede i 1870-årene, så bedriftens ansatte var relativt sent ute med å organisere seg. Ledelsen

likte dette dårlig siden mer formaliserte arbeidsforhold skapte større avstand mellom ledelsen og de ansatte. O. G. Kverneland prøvde å beholde sin personlige kontakt med de ansatte ved sine daglige runder gjennom hallene (Nordstrand, 2004).

1931: Frøyland Idrettslag ble opprettet dette året, på bakgrunn av bedriftsidrettsmiljøet på fabrikken. Det var hovedsakelig arbeideren som ble med i dette idrettslaget. Før de fikk navnet Frøyland I.L., var navnet ”Kverneland Arbeidaridrettslag”. I starten gikk det litt opp og ned med aktiviteten i Frøyland I.L., dette på grunn av lav innsats og det faktum at de ikke hadde skikkelige treningsområder. I 1965 kom de i gang igjen med fotball, og i 1966 fikk de bruke fabrikken sine garderober og dusjer (Lindanger, 2003).

1945: 150 dekar med areal ble satt av til bebyggelse av privathus, rundt 60 tomter skulle det bli. To mål på hver tomt, som selvfølgelig ble fortrinnsrett solgt til arbeidere ved fabrikken (Lindanger, 2003).

Tomtepolitikken varte helt til slutten av 60-tallet. Arbeiderne fikk tomt, og etter krigen fikk de også tilskudd til å bygge med. Dette var som regel mer enn hva tomten kostet, i prinsippet fikk de altså tomten gratis. Ved at arbeiderne eide egne tomter, ble de en stabil arbeidskraft og pålitelige mennesker. Folk strømmet til Kverneland og fabrikken for å ta seg jobb, og for å skaffe seg bosted (Lindanger, 2003).

1955: Kverneland Fabrikken AS var den eneste som hadde traktor i bygda, denne ble lånt ut til alle gårdsbrukene i området som enda ikke hadde skaffet seg dette. Enten det var på grunn av lite penger eller dårlig tilgang. Men i 1960 hadde de fleste gårdsbrukene fått egen traktor (Lindanger, 2003).

Fra opprettelsen av fabrikken og helt frem til 1973 hadde fabrikken egen gård hvor de holdt kyr og drev melkeproduksjon. Det var for så vidt Kvernelandsgården som hadde den største melkeproduksjonen i bygda. Kvernelandsgården ble drevet og styrt av Kvernelandsfamilien (Lindanger, 2003).

1956: Kverneland Røde Kors ble opprettet, initiativet kom fra ledelsen ved fabrikken. Røde Kors holdt møter i fabrikken, og var lokalisert i fabrikken sine lokaler. Korpset hadde ansvar for og blant annet holde vintervakt i fjellet på Gilja, og å drive ambulansen. Dette var svært

positivt for bygda som nå hadde tilgang på ambulanse og sykepersonell om noe skulle skje (Lindanger, 2003).

1959: Det opprinnelige barneskolebygget ble for lite midt på 50-tallet, og de måtte derfor bygge en ny skole. Fabrikken sponset den nye skolen i bygda med skolekjøkken (Lindanger, 2003).

1961: Frøyland skolekorps ble opprettet, og kona til Ole G. Kverneland den tredje var stor pågangsdriver for det. Sammen med flere andre, blant annet to arbeidere i fabrikken som fungerte som formann og dirigent i korpset, sørget de for at bygda fikk på plass et etterlenget skolekorps. Korpset skulle stå for musikk og underholdning til glede for innbyggerne. Fabrikken stod for innkjøp av instrumenter og uniformer (Njå, 2013; Eide, 2013).

1965: Lenge ble det planlagt og utarbeidet et nytt fabrikkanlegg, etter hvert som bedriften utvikler seg og ble større, ble det også trangt om plassen ved det opprinnelige anlegget på Kverneland. Det nye anlegget til fabrikken på Øksnavad blir dette året klart til å tas i bruk, lokalisert ca. 1,5 kilometer fra den opprinnelige fabrikken. Den nye fabrikken var på nabokommunen Klepp, sitt område. Med det var nå Kverneland Fabrikk AS lokalisert i to ulike kommuner, med desto et betydeligere område å ta hensyn til (Ambolten nr. 1, 1965).

De siste regulerte tomtene på Kverneland ble solgt til arbeiderne. Dette var på et området kalt Veidene. Fabrikken eier også Kalberg som de ønsker å regulere til tomtesalg, men dette er foreløpig ikke klart. På denne tiden begynner også kommunen å regulere sine arealer på Kverneland, som de har kjøpt av Kverneland Fabrikk AS for utbygging (Ambolten nr. 1, 1965).

Samme år blir også Kverneland Fabrikk AS kåret til årets bedrift, dette er stor stas for ledelsen, arbeiderne og innbyggerne på Kverneland. At fabrikken fikk denne utmerkelsen ga stor oppmerksomhet til både bedriften og bygden (Næringsrevyen, 1967).

1966: Reguleringsplaner om tomteareal ved Kalberg blir sendt til kommunen, i håp om å kunne tilby de nyeste tilskudd i fabrikken egne tomter (Ambolten nr. 1, 1966).

Det blir opprettet nye idrettsgrener i bedriftsidretten, blant annet badminton og skytterlag. Dette er viktig fordi bedriftsidretten samler de ansatte og skaper en tilhørighet til både bedrift og bygd. De som ikke jobber ved fabrikken er også velkommen til å bli med på treninger (Ambolten nr. 1, 1966).

Kverneland Fabrikk AS arrangerer juletreffest for hele bygda. Stort arrangement som blir godt mottatt av alle som deltakere (Ambolten nr. 1, 1966).

Det har alltid vært viktig for fabrikken å ha dørene åpne for alle som ønsker å komme på besøk. Noen av arbeiderne kan finne dette forstyrrende, men for ledelsen er dette svært viktig med tanke på at alle som bor i området skal føle de er en del av bedriften. Ledelsen uttalte at dette gjøres fordi det er viktig for bedriftens renommé, og fordi fabrikken er avhengig av oppfatningene til bygdas innbyggere (Ambolten nr. 3, 1966).

1967: Det er fortsatt stor pågang på tomter. Fabrikken solgte 16 tomter på Håholen ved siden av de kommunale tomtene som også ble gitt fortrinnsvis til de ansatte ved fabrikken. De 16 tomteeierne ble gitt 3000 kr i tilskudd når husene var på plass, med andre ord fikk de tomten gratis siden dette også var prisen på tomten.

Parkeringsplassen ved fabrikken ble gitt til arbeiderne som ny fotballbane. Fabrikken brukte mye penger på å lage denne fotballbanen, som blant annet hadde full belysning (Ambolten nr. 2, 1967).

Foto: "Fotballkamp i flombelysning", Hentet Jærmuseet: 13.05.2012.

Kverneland Fabrikk AS tenner årlig julegranen på parkeringsplassen ved det opprinnelige fabrikkkanlegget. Her spiller korpset og bygdas innbyggere samles. Dette året skrives det også flere innlegg om ungdommer som skrur av lyspærer på julegranen, observante naboer fyller med og rapportere til både ledelsen ved fabrikk og den lokale avisen, Jærbladet (Ambolten nr. 4, 1967).

Foto: ”Julegranen tennes på Kverneland”. Fremside Ambolten nr. 4, 1977. Hentet Jærmuseet, 13.05.2013.

1968: Kverneland Fabrikk AS sørger for at bedriftslegeordningen kommer i gang, og det blir helsesjekk til alle de ansatte. Asbjørn Kverneland er fungerende bedriftslege, med seg har han en sykesøster. De holder til i egne kontorer ved fabrikk, og har kontortid daglig (Ambolten nr. 1, 1968).

For kort tid siden ble det lagt inn et sidespor fra jernbanen til fabrikk, og gevinstene av dette sidesporet er stor. Fabrikk får enkelt fraktet sine produkter ut av fabrikk til leverandører (Ambolten nr. 2, 1968).

Fabrikk bestemmer seg for å arrangere ”Kånedag”. Det ble et velferdstiltak fra fabrikk sin side om å knytte hjem og arbeid tettere sammen. Konene kom gruppevis for å få et bedre innblikk i hva som skjedde på fabrikkkanlegget. Det ble et populært tiltak, og konene satte stor pris på å bli inkludert (Ambolten nr. 3, 1968).

Røde Kors har lenge ønsket en hytte på Gilja, som de kan bruke som base når de har befaringsher på vinterstid. Fabrikken bidrar med midler, i form av penger og utstyr, for å sette denne i stand (Ambolten nr. 3, 1968).

Frøyland Idrettslag ønsker å samle inn penger til idrettslaget. Fabrikken stiller en av produksjonshallene på Øksnavad til disposisjon. Planen var å arrangere en popkonsert med Sven-Ingvars. Dette var stor stas for alle i bygda, og oppmøtet var upåklagelig. Frøyland I.L. fikk inn en god sum med penger takket være hjelp fra fabrikken. På tross av at det krevde mye arbeid og innsats for å rydde bort alle maskiner, for å så rydde dem tilbake, så alle på dette som et flott arrangement (Ambolten nr. 3, 1968).

Det gamle Storhuset forsvinner. Det blir revet fordi det var i så dårlig stand. I etterkant av dette begynner planleggingen av et nytt stort samfunnshus i bygda. Både befolkningen og fabrikken ser på dette som en nødvendighet. De ønsket et samlingslokale på linje med forsamlingshuset (Ambolten nr. 4, 1968).

1969: Fabrikken er 90 år, og får mye oppmerksomhet. Jubileumsfest er på sin plass, så dette blir arrangert på fabrikken, skolekorps spiller og det blir en folkefest (Ambolten nr. 2, 1969).

Det har det siste året vært stor pågang av båtbygging ved fabrikken. Alle de ansatte kan etter arbeidstid få bruke fabrikken sine lokaler til å bygge og oppbevare små plastjoller. Dette var et initiativ fra en av de ansatte, som fabrikkledelsen støttet. Det ble et svært populært tiltak. Jollene ble blant annet satt ut på prøve i Frøylandsvatnet, rett ved det opprinnelige fabrikkkanlegget (Ambolten nr. 1, 1969).

Kverneland Fabrikk AS er ikke vanskelig når det kommer til å stille sine lokaler til disposisjon; blant annet speideren, Bridgeklubben, og musikkklubber bruker spisesalen og festsalen til sine møter og aktiviteter (Ambolten nr. 4, 1969).

Foto: "Bridgeklubbkveld på Kverneland". Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013.

Det er også et stort fokus på å ta inn lærlinger i bedriften. Man ser på dette som et viktig tiltak for den kommende arbeidskraft. Ofte er det sønner av de som allerede jobber ved fabrikk som ønsker å være lærlinger (Ambolten nr. 4, 1969).

1970: Ole Gabriel Kverneland den tredje, har en betydningsfull prolog i årets andre utgave av Ambolten. Direktøren uttrykker en klar strukturendring i industrien, ved at flere selskaper slår seg sammen, mens andre blir kjøpt opp. Det er en utvikling som skaper konkurranse for fabrikk, men Ole Gabriel sier spesifikt at Kverneland ikke ønsker å gå inn i noen av de store konsernene. Det kan likevel komme et tidspunkt hvor man må tenke på å ha et sterkere samarbeid med andre i bransjen. *"Så langt det står til oss er det vi som styrer utviklingen, og ikke utviklingen som skal styre oss"* (O. G. Kverneland, Ambolten, nr. 2, 1970. S. 1).

1971: Oljen har for alvor satt sitt særpreg på regionene, med det kom også skepsis og bekymring fra både arbeiderforening og bedriften. De fryktet egne arbeidsplasser og mangel på arbeidskraft. Bekymringen er ikke uten grunn, flere av arbeiderne velger å ta seg jobb innenfor oljeindustrien (Ambolten nr. 2, 1971).

Som en reaksjon på at flere av arbeiderne har valgt å satse på jobb i oljeindustrien, fremmer fabrikk initiativ om kvinnelig arbeidskraft, hovedsakelig deltidsstillinger. Det var et stort fremskritt for kvinnene å komme seg ut i arbeid i stedet for å gå hjemme. Det var også et

svært positivt tiltak siden kvinnene som gikk hjemme mens mennene var på jobb, ofte ble sittende igjen alene med minstepensjon på sine eldre dager. De hadde svært lite å rytte med på tross av at de gjorde svært mye for samholdet og det sosiale livet i bygda da de var unge. Ved siden av fabrikkens innsats, kan Sanitetslaget, Misjonen og Husmorlaget takkes for veldig mye av det som er blitt opprettet gjennom årene (Njå, 2013; Ambolten nr. 4, 1971).

Kverneland husmorlag arrangerer adventsfest for de eldre i bygda, dette gjør de i samsvar med fabrikken hvor de får låne festlokale (Jærbladet 21. Des. 1971).

1973: Fabrikken oppretter Kunstforeningen. De ansatte betaler en årlig kontingent og fabrikken betaler tilsvarende beløp for å kjøpe malerier og skulpturer av hovedsakelig kjente lokale kunstnere. Dette er et av de få tiltakene som fortsatt består den dag i dag (Ambolten nr. 1, 1973).

Bedriftsidrettslaget som sammen med Frøyland Idrettslag utgjør idrettstilbudet til ansatte og innbyggere, får nye drakter av fabrikken, både fotball- og håndball-laget. Draktene blir tatt godt i mot. Fotball- og håndball-laget gjør det godt i turneringer og i divisjonen, så fabrikken var glade for å ha Kvernelandslogoen på draktene (Ambolten nr. 2, 1973).

Lokalsamfunnet rundt fabrikken blir stadig større. Nye områder reguleres og utvikles til boligbygging, og flere institusjoner og kulturelle lag i samfunnet ønsker å bli sponset av fabrikken. I den forbindelse er fabrikken delaktig sponsor av en Danmarks tur for Engelsvoll Skolekorps. Hovedsakelig er det institusjoner i området Kverneland som blir prioritert av fabrikken, men det er ikke helt problemfritt å bedrive forskjellsbehandling (Ambolten nr. 3, 1973).

1974: Ledelsen ved Kverneland Fabrikk AS begynner å merke konkurranse i arbeidsmarkedet grunnet fremveksten av oljen. Det blir hevdet at det er billigere å drive en teknologisk utvikling, enn å konkurrere om lønnsbetingelser, noe som bidrar til at fokuset på hvilke økonomiske aktiviteter enn skal fokusere på skifter så smått (Ambolten nr. 2, 1974).

Enkelte av de som valgte å forlate fabrikken til fordel for oljen, kommer krypende tilbake. Det blir sagt at arbeidsforholdene ute i oljen var uholdbare sammenlignet med hva en var vant

med på fabrikken. Det var noe helt annet enn den tillit og respekt man ble vist fra ledelsen ved fabrikken (Ambolten nr. 3, 1974).

1975: På tross av at det var et nedgangsår, betalte bedriften for en ny brannstasjon ved fabrikken. De hadde fra før et stort brannvern, med til sammen 48 menn. Ved den nye brannstasjonen fikk en innlosjert både brannbil og ambulanse, til glede for Røde kors, de ansatte og innbyggerne (Ambolten nr. 2, 1975).

Foto: "Brannøvelse på Kverneland". Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013.

Fabrikken tar miljøansvar. Tidligere rant all kloakk ut i Frøylandsvatnet, men nå påkostet fabrikken seg et helt nytt kloakkanlegg som var tilkoblet det kommunale systemet. En opprensing av Frøylandsvatn starter så smått (Ambolten nr. 3, 1975).

Speiderlaget og husmorlaget begynner med resirkulering av papp og papir. Dette for å samle inn penger til deres egne organisasjoner. Fabrikken støtter opp om dette og lar de ha innsamlingen lokalisert på fabrikken sine områder. Mye av det som ble samlet inn kom fra fabrikken selv. Miljø og resirkulering er fortsatt et udefinert område, tiltakene som ble satt i gang av speider og husmorlaget var veldig nytt og uvant for mange (Ambolten nr. 4, 1975).

1976: Frøyland Idrettslag driver Drive-in bingo på fabrikken sin parkeringsplass. Det var et av tiltakene for å samle inn penger til idrettslaget. Et eksempel på hvordan bedriften hele tiden er åpen for all aktivitet som skjer i området (Ambolten nr. 1, 1976).

All tomteregulering er nå overlatt til kommunen. De areal som fabrikkens tidligere eide er utbygd, men fortsatt får arbeiderne ved fabrikkens første rett ved de kommunale tomtene (Ambolten nr. 3, 1976).

Endelig innføres det nye begrepet ”forurensing og miljøvern”. Fabrikkens bruker to millioner kroner til forbedring av Frøylandsvatnet, hvor kloakken har runnet ut i flere titalls år. Dette er et stort tiltak i kampen om et renere Frøylandsvatn (Ambolten nr. 3, 1976).

Barna i bygda trenger en plass å være på dagtid ettersom flere kvinner går ut i arbeid. Fabrikkens tar derfor initiativ til en barnepark i bygda. Det er Sanitetsforeningen som skal drifte denne barneparken, men fabrikkens stiller med hus og hage til rådighet, samt dekker alle vedlikeholds- og strømutfgifter (Ambolten nr. 4, 1976).

1977: Fabrikkens har lenge hatt ambulansetjeneste lokalisert i fabrikkens i regi av Røde Kors. Det er i den forbindelse et svært viktig tiltak fabrikkens tar ved å sørge for betaling til de som tjenestegjør ambulansen (Ambolten nr. 1, 1977).

Frøyland idrettslag åpner endelig sin etterlengtet idrettsplass, dette etter flere år med innsamling av penger. Fabrikkens bidro mye, blant annet ved kjøp av tomt og ved å låne ut utstyr gratis, for å opparbeide området (Ambolten nr. 3, 1977).

Time Bondelag, i samarbeid med fabrikkens, arrangerer sveisekurs for de som ønsker det i bygda. Det er flere som har gått til innkjøp av egne sveiseapparat, og da syntes de det var viktig å holde et kurs i hvordan man bruker dette apparatet forsvarlig (Ambolten nr. 4, 1977).

1978: Fabrikkens arrangerer pensjonist tur. Et viktig tiltak for de pensjonerte i bedriften, som da utgjorde omtrent hele den eldre garden av innbyggerne i bygda. Dette er en tur som ble arrangert hvert år, og som ennå blir arrangert (Ambolten nr. 1, 1978).

Områder rundt fabrikkens anlegg blir stadig større. Mer boligbygging og mer industri, samt mer handel og økt produksjon. Ledelsen er oppmerksom på at lokalsamfunnet utvikles til et større samfunn, med flere skoler, flere idrettslag over flere kommuner. Det blir stadig vanskeligere å skille mellom hvem som hører til hvor, da også arbeiderne oftere kommer fra steder utenfor lokalsamfunnet (Ambolten nr. 4, 1978).

1979: Etter hvert som den gamle ambulansen begynner å bli godt brukt, ser Røde Kors behovet for ny ambulanse. Fabrikken bidro med penger for å få på plass en ny ambulanse (Ambolten nr. 1, 1979).

Foto: "Ambulansen ved Kverneland Fabrikk". Hentet: Jærmuseet, 13.05.2013

Den nye Frøyland Ungdomsskole har i følge skoleverket behov for en metallsløyd til undervisningsformål. Kommunen har ikke midler til å stille opp med dette, så sammen med den nærliggende redskapsfabrikken TKS AS, ga fabrikken utstyr til denne metallsløyden. Videre fikk ungdomskolen alt av metallrester fra fabrikken til å bruke i undervisningen. Det var også en interesse fra fabrikkens side om å få ungdommen interessert i metallfaget, med tanke på fremtidig arbeidskraft (Ambolten nr. 4, 1979).

6.3 Nyere tider

Jeg går nå over til å fortelle om hendelser som har skjedd i det betegnet som nyere tider.

Fra 1980 og utover er det mye som skjer på Kverneland Fabrikk AS, endringer i samfunnet for øvrig påvirker fabrikken. Endringene skjer hovedsakelig på et overordnet nivå: myndigheter og organisasjoner påvirkes av en reformasjonsbølge, i form av privatisering, omorganisering og selvreguleringer. Inntoget av New Public Management (NPM) ble et betydningsfullt brytningspunkt når det kom til styringen fra hovedsakelig stat og delvis organisasjoner. NPM retter søkelyset mot kostnadseffektiv og produkteffektiv organisering, og det på bekostning av de mer tradisjonelle måter å lede en bedrift på. Egeninteresse og individorientert tankesett er begreper som vi finner igjen i den "nye" tiden hos Kverneland Fabrikk AS. Endringen kan sees i sammenheng med en mer liberal markedslogikk som presser på til fordel for den koordinerte markedslogikken (Baldersheim og Rose, 2005).

1980: Bedriftsidrettslaget som lenge har vært en viktig institusjon i bygda tar initiativ til en lysløype i Njåskogen. De får god hjelp fra både kommune og fabrikken til å sette dette i stand.

Spesielt er det orienteringsgruppen ved fabrikken som har hatt et sterkt ønske om lysløype. Nå kan alle bruke Njåskogen mer og lengre utover kveldene (Ambolten nr. 1, 1980).

Det gamle forsamlingshuset fra år 1923 tjener ikke lenger dets formål, fabrikken bevilger derfor 25.000 kr og et tomteareal til et nytt forsamlingshus (Ambolten nr. 1, 1980).

Frøyland Idrettslag ønsker å bygge en ny fotballbane på grunn av mange medlemmer og et behov for flere baner. Fotballbanen skal ligge på fabrikken sin eiendom, og idrettslaget får leie området til en 1.kr per år. En avtale om et femtiårs perspektiv blir inngått, og idrettslaget betaler hele summen med en gang (Ambolten nr. 1, 1980).

Tilrettelegging og belastningskader er, og har vært, et viktig fokusområdet for fabrikken. Det opprettes en egen treningsavdeling for de ansatte som sliter med diverse skader og som er lettere uføre. Denne avdelingen er fortsatt viktig for fabrikken (Ambolten nr. 2, 1980).

1981: Frøyland idrettslag feirer 50 års jubileum. Dette feires i velferdsbygget til fabrikken, som symbolsk gir tilbake de 50 kronene idrettslaget betalte i leie av den nye fotballbanen (Ambolten nr. 4, 1981).

Skolekorpset feirer også 20 års jubileum dette året, og da var det naturlig å holde en jubileumskonsert i kantinen på fabrikken, siden fabrikken har støttet opp under korpset helt fra starten (Ambolten nr. 4, 1981).

1982: Samfunnshuset på Kvernaland, som det over en lengre periode var snakk om, blir endelig en realitet. Fabrikken gir tomt til huset for én krone, og de gir også 100.000 kroner til bygging (Stavanger Aftenblad, 8. Sept 1982; Jærbladet, 11. Juni 1982; Ambolten nr. 2, 1982).

1983: Dette er et betydningsfullt år for fabrikken og bygda. Det er mye som skjer med bedriftens utvikling og økonomiske planer i denne perioden og fremover. Først er det verdt å nevne at fabrikkens ledelse og arbeidere ser positivt på fremtiden, det er ikke mangel på ordre eller bestillinger, og det var heller ikke en dårlig økonomisk tilstand, heller motsatt. Likevel bestemmer Kvernlandsfamilien seg for å gå på børs, såkalt "Go Public". Dette på grunn av at man så endringer komme raskt, og ville derfor være forberedt på eventuelle svingninger i markedet. Ikke minst ville ledelsen også ha tilfredsstillende egenkapital, og ikke være

avhengig av dyre banklån. Det var også flere i Kvernelandsfamilien som ikke lenger ønsket å sitte med aksjer i bedriften, og nå kunne de selge disse. Ettersom familien på dette tidspunktet var relativt stor, ble det mer eller mindre et naturlig vendepunkt å børsnotere bedriften for å øke egenkapitalen. Da åpnet de også for at utenforstående kunne kjøpe en andel i selskapet (Ambolten nr. 2, 1983; Nordstrand, 2004; Eide, 2013).

Med dette har ikke lenger bedriftseierne og styret den samme tilhørigheten som de hadde hatt i over 100 år. Det er slutt på det som var en familiebedrift, det blir starten på et konsern. Kverneland Fabrikk AS gikk over i en fase med et mer profesjonelt lederskap, med økonomer i den daglige ledelsen. Hyppige utskiftninger i styret og i ledelsesgruppen er det som preger konsernet nå (Nordstrand, 2004).

Midt opp i all oppmerksomheten rundt børsnoteringen, tar fabrikken seg fortsatt litt tid til å tenke på det lokale samfunnsansvaret. Tidligere hadde de gitt utstyr til en metallsløyd ved Frøyland Ungdomsskole, nå gjorde de det samme til Orstad skole (Ambolten nr. 1, 1983).

Fabrikken var også involvert i kampen om å få beholde Trikanten Barnepark i bygda. Bedriften ønsket å ha denne muligheten i bygda, men kommunen satte seg på bakbena og ønsket ikke å bevilge penger til denne aktiviteten (Ambolten nr. 2, 1983).

1984: Samfunnshuset er i rute og alle hjerter gleder seg til det står ferdig. Bygget skal romme blant annet et ungdomsdiskotek, en bank, post, festsal, bibliotek og tannlege (Stavanger Aftenblad, 19. Jan 1984).

Fabrikken påtar seg å fikse opp fotballbanen som ligger ved fabrikken, og som bedriftsidretten bruker. Dette bruker de 100.000 kr på (Ambolten nr. 1, 1984).

Frøyland ungdomsskole får en gave av fabrikken; de overtar en hel del elektroniske datamaskiner fra fabrikken som skal bli brukt i undervisningen (Ambolten nr. 1, 1984).

I Rogalands Avis kan vi lese om ”Millionklubben” ved Kverneland Fabrikk AS, som er fabrikkens velferdsfond. Hvor fabrikken tilfører midler til de ansatte, for å holde utstyr som: tilhengere, motorsager, vedkløyver etc. Dette er et tiltak som gir de ansatte muligheten til å låne med seg hjem de verktøy som er tilgjengelig. Det er et tilbud som de fleste benyttet seg

mye av, og fortsatt i dag fungerer det som et svært attraktivt tilbud. Dette fondet har en ansatt på heltid for å administrere og holde utstyret i orden (Rogalands Avis, 18. Feb 1984).

1985: Samfunnshuset er endelig klar til bruk den 16. Juni. Under avduking ga fabrikken en gave til samfunnshuset, et stort filmlerret og en lysbildefremviser. Lederne for prosjektet fikk også tilbake den ene kronen de ga for tomten (Ambolten nr. 2, 1985).

1986: Året hvor de to siste utgavene av Ambolten blir gitt ut. Industribladene har vært en viktig kilde for de ansatte og innbyggerne, det var gjennom Ambolten de fulgte med på hva som skjedde i og rundt Kverneland Fabrikk.

1987: Fabrikken stiller til rådighet areal som skal bli en BMX-bane. Sykkelsporten ble svært populær blant befolkningen i boligområdet Orstad, like ved Kverneland, i Klepp Kommune. Likevel var det relativt få fra Kverneland som tok del i denne sporten (Jærbladet, 3. Juni 1987).

Trikanten Barnepark feirer at de har holdt seg i livet i ti år. Nå er det barna som gir en gave til Kjell Harstad, direktøren ved fabrikken på det tidspunktet. Kjell Harstad var tidligere økonomidirektør, når Ole Gabriel den tredje, var direktør (Jærbladet, 3. Juni 1987).

Fabrikken gir også et lite bidrag for å holde Jærmuseet i livet, i form av å restaurere noen gamle traktorer (Jærbladet, 30. Mars 1987).

Enda et nytt vendepunkt for fabrikken, de oppretter et eget eiendomsselskap Kverneland AS. Oppgaven her er å forvalte den resterende mengde av areal og eiendom som fabrikken besitter. Det er eiendom som er lokalisert lokalt, nasjonalt og internasjonalt. De selger vekk mye eiendom i nærområdet, hovedsakelig til annen industri. Arealet kunne ellers blitt nytt til andre lokale og samfunnsnyttige formål (Aftenposten, 27. Mai 1987).

Kvernelands familien har den siste tiden solgt ut mer og mer av sine aksjer (Nordstrand, 2004).

Det er i dette tidsrom mye uro rundt fabrikken, og spesielt rundt de nye aksjeeierne Nimbus, som mer eller mindre ønsker å overta Kverneland Fabrikk AS. De har gått sammen med et par

andre store aksjeeiere, og det skaper konflikt og uro både hos ledelsen ved fabrikken, og hos de ansatte (Stavanger Aftenblad, 7. April 1987).

”Management by numbers” blir skrevet i Stavanger Aftenblad den 9. april. Det var snakk om aksjeeiere, kanskje spesielt Nimbus, som spekulanter – som tenker ”penger inn og penger ut” (Stavanger Aftenblad, 9. April 1987).

Konflikten mellom styret og ledelsen ved fabrikken fører til at den daværende direktøren Kjell Harstad bestemmer seg for å gå av sammen med et par andre styremedlemmer. I forkant av denne konflikten hadde bedriften bestemt å skille vekk konsernledelsen fra bedriftsledelsen, det vil si at det nå var et styre for hele konsernet, Kverneland Group og en ledelse ved Kverneland Fabrikk AS. Styret, med de utenforstående aksjeeierne, fikk mer makt over hva som skulle skje med selve fabrikken og de andre fabrikkene konsernet besatt. Fabrikken blir fra nå betegnet som Kverneland Group (Dagbladet Rogaland, 5. Des. 1987).

1988: Utviklingen viser til en konstant reduksjon i det lokale samfunnsansvaret til bedriften. Dette er en trend som bare blir sterkere og sterkere de neste årene, og til slutt ser den ut til å forsvinne.

1989: Fabrikken engasjerer seg i kampen om et renere Frøylandsvatn atter en gang. Fabrikken står som en betydelig grunneier, og det er årsaken til at de velger å bruke midler på dette formålet (Stavanger Aftenblad, 6. Okt 1989).

Ut ifra datamaterialet kan vi se at det meste av aktiviteten vi kan lese om ovenfor, ser ut til å forsvinne. Ambolten gis ikke ut lenger og avisene skriver ingenting om hva fabrikken gjør for lokalsamfunnet. I tillegg er mine informanter stort sett enige om at kursen endret seg ved slutten av 80-tallet. Retningen ble snudd mot det internasjonale og globale markedet. Tidslinjen ovenfor synes jeg viser den gjensidige avhengigheten som var mellom bygd og fabrikk. Det viser et samspill og en relasjon som flere andre bygdesamfunn i Norge ikke kan relatere seg til. Fabrikken hadde behov for stødig og fast arbeidskraft, mens bygda hadde behov for en stødig bidragsyter til et velferdssamfunn.

Flere av de tiltakene som er presentert ovenfor kan man si at forhindret at Kverneland ble et tettsted på linje med en brakkeby. Direktøren ønsket å bruke mye midler og energi på å

opparbeidet et levedyktig og moderne lokalsamfunn, en hageby heller enn et fabrikkstrøk (Njå, 2013).

Kverneland Group sine sosiale handlinger var mange og betydningsfulle da Kvernelandsfamilien var involvert og i styresetet frem til 1990- tallet. Da tiden kom for at fabrikken valgte å gå på børs, endret dette seg betraktelig. Lokalsamfunnet ble tidvis glemt i all oppmerksomhet som ble viet til det nye storkonsernet Kverneland Group.

Da Ole Gabriel Kverneland den tredje fortsatt var direktør og leder for bedriften, var det mer eller mindre en ”ja til alt-trend”. Idrettslaget fikk litt, samfunnshuset fikk litt, Røde Kors fikk litt og Skolekorpset fikk sitt. Selv om det å tjene penger selvfølgelig var første prioritet, ble det å dele med bygdas institusjoner normen, og det ble sett på som en nødvendighet.

Da familien ga slipp på store deler av eierskapet, kom det andre, ukjente personer til i styresetet. Personer som ikke hadde noe tilhørighet til bygda, og som hadde et helt annet fokus enn det man tidligere var vant med. Det er ingen hemmelighet at de som kjøper aksjer i et selskap selvfølgelig ønsker avkastning på dette, og det var her fokuset nå lå (Ofte dal, 2013).

Tabell 2.
Tidslinje over toppsjefer ved Kverneland Group.

Årstall	Direktør ved Kverneland Group
1879 - 1941	Ole Gabriel Kverneland - Grunnlegger
1941 - 1964	Ole Gabriel Kverneland – Sønn av grunnlegger
1964 - 1980	Ole Gabriel Kverneland – Barnebarn av grunnlegger
1980 - 1988	Kjell Harstad – Tidligere økonomidirektør ved fabrikken
1988 - 1991	Sven O. Hegstad - Investor
1991 - 1997	Olav Hørsdal – Investor og styreleder
1997 - 2003	Atle Eide – Investor og styremedlem
2003 - 2005	Frode S. Berg – Investor og strategisk rådgiver
2005 - 2006	Knut Øversjøen – Investor, styreleder og prosjekt leder
2006 →	Ingvald Løyning – Industriell ingeniør, nåværende direktør

Gjennom historien har det til sammen vært ti ulike personer i sjefsstolen hos Kverneland Group. De første hundre årene var bedriften ledet av Kvernelandsfamilien, og de neste tretti årene rekrutterte fabrikken direktører utenfra (Nordstrand, 2004).

Det ble et stort pengejag som også tilførte uventede og uønskede konflikter blant ledelse og aksjeeiere (Oftedal, 2013). Det var også dette som fikk avisoverskrifter.

Da familien var i styresetet, og bedriften møtte en motbakke så ble de ansatte satt til å pusse opp fabrikken. Men etter børsnoteringen og de nye innflytelsene i bedriften ble de ansatte heller permittert. Dette er et godt eksempel på de endringene som hadde funnet sted. Ikke bare forsvant oppmerksomheten bort fra lokalsamfunnet, men arbeiderne ble heller ikke ivaretatt på samme måte som tidligere (Mossige, 2013).

1990- 1999: Oppkjøp og etablering av salgsselskaper i Canada, Spania, Danmark, Irland, Tyskland, Nederland, Tsjekia, Slovakia og Australia. Fabrikken hadde fra tidligere selskaper i land som Danmark og Sverige, men på 90-tallet eksploderte ekspansjonen til utlandet. Med en mer liberalistisk økonomisk politikk i Norge etter 1980, og en hardere konkurranse i det norske markedet, kom fusjoner og oppkjøpene. Dette versus et tettere samarbeid lokalt, som jo var normen tidligere (Nordstrand, 2004).

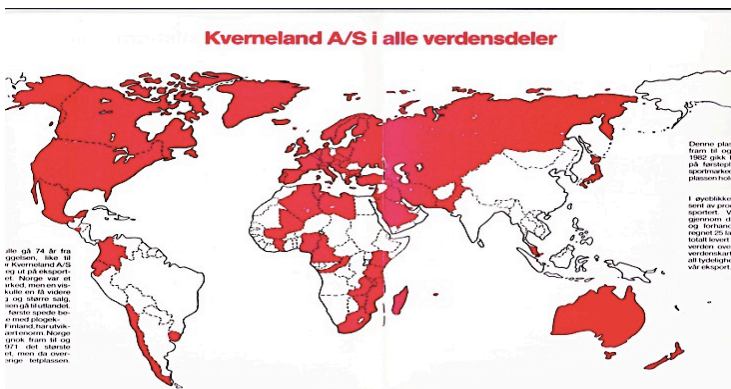

Foto: "Kverneland A/S i alle verdensdeler", Ambolten, 1984.

2000: Midlene som skapes i bedriften skal brukes på å videreutvikle bedriften, og ikke på lokalsamfunnet. Fra år 2000 var det relativt hyppig utskiftning av eiere, noen var lokale og andre var utenfra. De som var lokale tok mer hensyn til lokalmiljøet enn de utenfra. Likevel ser vi ikke likhetstrekk fra de tidligere årene, og heller ikke en utvikling som peker i retning av at det noen gang kommer til å bli slik igjen. Vi kan si at 2000-tallet var en periode med store svingninger, flere oppkjøp av datterselskaper og salg av eiendom. Det var fortrinnsvis i

utlandet aktiviteten skjedde, lite ble gjort ved fabrikkens hovedkontor på Kvernaland/Klepp. Samme periode preges også av økonomiske problem. Man lever omtrent fra dag til dag, og resultater som fabrikkens skaper er det man overlever på (Ofte dal, 2013).

Tidligere var det en selvfølge for mange å jobbe ved Kverneland Group, i dag er situasjonen en ganske annen. Man jobbet hardt for å holde på de gode folkene, i dag består arbeidskraften av om lag 25 prosent utenlandske arbeidere, henholdsvis fra Øst-Europa. Det er mange flere attraktive arbeidsplasser i området, som på muligens gjør mer for lokalsamfunnet enn dagens Kverneland Group. Fabrikken har rundt 600 årsverk, mens bedrifter i området rundt kanskje har så mye som 10.000 årsverk. Spørsmålet er om de nye industriene har overtatt rollen som Kverneland Group en gang hadde.

2002: Toglinjen ved fabrikkens blir lagt ned, all transport er nå i form av trailere. Et kostnadstiltak siden trailere var billigere transportmiddel enn tog. Miljømessig kanskje ikke det beste tiltaket, heller ei med tanke på infrastrukturen i området som var preget av smale veier, rundkjøringer, skolebarn og lave broer (Skamfer, 2013).

2010: Sammen med flere andre bedrifter i området støtter Kverneland Group opp under en ny bro som skal bygges ved Fosseikeland, omtrent to kilometer fra fabrikkens. Dette på grunn av at kommunen ikke hadde råd. Broen var nødvendig for at trafikken skulle flyte lettere, spesielt med tanke på trailerne, men også med tanke på lokalsamfunnet. Broen gjør det lettere for alle å komme seg frem. Tidligere var broen veldig smal, trailere satt fast og skapte mye kø. Dette er et av de få eksemplene på større initiativ fra fabrikkens side om å støtte opp under det lokale ansvaret, her i form av infrastruktur (Løyning, 2013).

2013: Bedriftshelsetjenesten og attføringsavdelingen fra 1973, er heldigvis ennå sterke tiltak ved bedriften. Tiltak som skal hjelpe arbeiderne med å komme raskere tilbake i arbeid, og eldre arbeidere får tilrettelagt arbeidsoppgaver. Velferdsfondet som ble nevnt ovenfor, hvor arbeidere kan låne verktøy og utstyr med seg hjem, er også fortsatt veldig populært og unikt (Skamfer, 2013).

Bedriftsidretten eksisterer fortsatt, men i noe mindre skala sammenlignet med tidligere. Det er ikke lenger en fotballbane, men bedriftsidrettslaget får en årlig støtte på kr 150.000, av

ledelsen ved fabrikken. I dag er det spesielt en sykkelgruppe og bowling som er det store ved fabrikken. I tillegg arrangeres fortsatt turer for fabrikkens pensjonister (Mossige, 2013).

En av nyeste endringene ved fabrikken skjedde for ett års tid siden, da fikk Kverneland Group nye Japanske eiere, Kubota. Kubota er et industrielt firma, som produserer traktorer og jordbruksutstyr til blant annet risdyrking. I 2012 kom Kverneland Group opp på deres radar, og oppkjøp ble en realitet. Kubotas toppsjef Yasuo Masumoto har store planer for Kverneland Group, og er optimistisk for fremtiden. Med et svulmende bakteppe om å brødfø verdens befolkning, har Kubota investert i en ny fremtid for Kverneland Group (Pihlstrøm, 2012).

Kubota styrer Kverneland Groups kapital og pengebruk. Ledelsen ved Kverneland Group på Kverneland/Klepp sier at den japanske ledelsen mest sannsynlig aldri vil tillate fabrikken å bruke penger utover bedriftens egen utvikling og produksjon. I så fall kan det virke som det er lite ledelsen selv kan gjøre for å på ny utvise ulike former for lokalsamfunnsansvar.

Fabrikkens visjoner for fremtiden er å oppnå en teknologisk utvikling ved fabrikkens hovedkontor på Kverneland/Klepp. Det er derfor vanskelig å tro at penger, tid og energi igjen vil bli viet til lokalsamfunnet. Alternative løsninger må være at de ansatte selv tar ansvaret med å utvise lokalsamfunnet visse goder. Dette er tanker ledelsen ved fabrikken har hatt, eksempelvis ved å donere de ansattes årlige julegaver til et formål i lokalsamfunnet. Det gjenstår å se hvilke, om noen i det hele tatt, handlinger rundt lokalsamfunnsansvar som blir viet fra fabrikken i fremtiden.

2013 → Visjonene for Kverneland Group er i dag å skape en utvikling for fabrikken, at den skal fortsette å være ledende, og produsere gode produkter. Det blir fortalt at Kverneland Group sine produkter er en del av verdens verdikjede. Jo bedre produkter de kan produsere, jo bedre avling og vekstvilkår for bonden. Fokuset er på arbeidsplassen, bunnlinjen, resultater og på kompetansen (Løyning; Mossige; Skamfer; Oftedal; 2013).

6.4 Lokalsamfunnsansvar i to perioder

Ovenfor har jeg skissert utviklingen hos Kverneland Group i store trekk, de viktigste innslagene har blitt trukket frem, mens andre bevisst ikke er nevnt. Dette er fordi det ikke har en direkte tilknytting til problemstillingen og til forskningsspørsmålene. Videre er det fornuftig med en oppsummering av hvilke handlinger fabrikken faktisk har vist gjennom

tidene. Dette gjøres ved å trekke ut enkelte handlinger som kan gjenspeile Marquis, Glynn og Davis (2007) sin kategorisering av lokalsamfunnsansvar, henholdsvis 1) kultur og idrett, 2) samfunns og allmennyttige formål, 3) utdanning og, 4) helse og velferd. På samme tid trekkes også Matten og Moon (2008) inn for å se hvilke utviklingsforløp som foreligger. Oppgaven har ikke avdekket et utviklingsforløp lik Matten og Moon (2008) hvor de peker på en utvisning av samfunnsansvar fra tradisjonelt implisitt samfunnsansvar til nyere former for eksplisitt samfunnsansvar. Hvor Implisitt samfunnsansvar ikke er sett på som en frivillig og bevisst organisasjons avgjørelse, heller en reaksjon eller refleksjon på bedriftens institusjonelle omgivelser. Og eksplisitt samfunnsansvar beskrives som et resultat av bevisst, frivillig og strategisk handling fra en organisasjon. Bedriftene kan inngå partnerskap med andre bedrifter eller statlige institusjoner for å gjennomføre sine samfunnsansvars handlinger. Derimot viser undersøkelsen en overgang fra utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar til et svært redusert implisitt lokalsamfunnsansvar.

Oppgaven viser hovedsakelig to funn. Hvor det første funn relateres til problemstillingens spørsmål 1, hvilke former for lokalsamfunnsansvar Kverneland Group har vist. Og hvor det andre funn relateres til utviklingen av dette lokalsamfunnsansvaret. Utviklingen sees ved to perioder, første fra 1879 til 1980, og andre periode fra 1980 til 2013. Utviklingen som har resultert i et redusert implisitt lokalsamfunnsansvar oppsummeres ved tabell 3. under.

Tabell 3.

Implisitt lokalsamfunnsansvar i utpreget omfang sammenlignet med implisitt lokalsamfunnsansvar i redusert omfang.

Implisitt lokalsamfunnsansvar i stort omfang 1879- 1980		Implisitt lokalsamfunnsansvar i redusert omfang 1980- 2013	
Kultur og idrett	- Frøyland Idrettslag: Kverneland Fabrikk AS gir blant annet; tomt, drakter, penger - Bedriftsidrettslaget: Kverneland Fabrikk AS bidrar til utarbeidelse av; fotballbane, lysløype, de som deltar i bedriftsidretten får også jevnlig nye drakter	Kultur og idrett	- Kverneland Group sponset i en liten periode Bryne FK. Men det skal sies at dette er ikke en fotballklubb som ligger i lokalsamfunnet.

	<ul style="list-style-type: none"> - Skolekorps: Frøyland skolekorps var en hjertesak for konen til O.G. Kverneland den tredje, og fabrikken bidro med opprettelse av dette, i tillegg til uniform, instrument, og turer. - Bridgeklubb/ Speider med mer: de som ønsket fikk låne fabrikken sine lokaler til å ha møter og annen aktivitet. 		
Samfunns og allmennyttige formål	<ul style="list-style-type: none"> - Samfunnshus: Penger, tomt, utstyr - Forsamlingshus: Tomt, penger, direktøren stod ansvarlig for vedlikehold - Barnepark: Lokale, strøm, vedlikehold, andre utgifter, er aktiviteter fabrikken bidro med. - Post: Kverneland Fabrikk AS var i en årrekke ansvarlig for posten, etter hvert var det den lokale kjøpmannen som tok seg av posten til innbyggerne, før bygda fikk eget postkontor. 	Samfunns og allmennyttige formål	<ul style="list-style-type: none"> - Lokale leverandører, fabrikken fokuserer fortsatt på lokale leverandører, da de har sett at disse er like billige som utenlandske.
Utdanning	<ul style="list-style-type: none"> - Det har alltid vært viktig for fabrikken og ta inn lærlinger. Dette er med på å opprettholde en stabil arbeidskraft til fabrikken. - Kverneland Fabrikk AS nølte ikke med å donere penger til skolen. - Utstyr til skolen, ble også sett på som viktig. 	Utdanning	<ul style="list-style-type: none"> - Ta inn lærlinger, er fortsatt et sterkt fokus for fabrikken å ta inn lærlinger. Ved en slik tilnærming prøver en å holde på ungdommen som fortsatt bor i området.
Helse og velferd	<ul style="list-style-type: none"> - Bedriftshelsetjenesten: Lege og sykepleier stasjonært ved fabrikken - Ambulans: Stasjonært ved 	Helse og velferd	<ul style="list-style-type: none"> - Bedriftshelsetjenesten er fortsatt til stedet ved fabrikken. - Turer for pensjonister, en tradisjon som fortsatt lever ved

	fabrikken, hvor også de som tjenestegjorde denne fikk lønn fra fabrikken. - Brannvern: Stasjonært ved fabrikken, hadde faste brannøvelser og tester. - Velferdsfond: fabrikken ga, og gir fortsatt penger årlig til en velferdskasse for de ansatte.		fabrikken.
--	--	--	------------

Hva dette kapitlet, oppsummert gjennom tabellen viser oss, er et sterkt utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar i stort omfang fra tidlig på 1900-tallet. Kverneland Fabrikk AS utøvde ulike former for handlinger i tråd med lokalsamfunnets interesser. Fabrikken har hatt en betydningsfull rolle innenfor det sosiale og kulturelle livet i lokal samfunnet, og fabrikken var frem til 1990-tallet en del av et kollektiv. Flere av de handlingene av samfunnsansvar som Kverneland Fabrikk AS har vist gjennom tidene, synes å beskrives bra gjennom Marquis et.al sin inndeling av kategorier. På bakgrunn av det institusjonelle perspektiv og Marquis et.al sin diskusjon kan vi si at de former for lokalsamfunnsansvar som Kverneland har vist, kan kategoriseres for å strukturere og gi et klarere bilde over handlingene. Videre ser vi at Kverneland Fabrikk AS i stor grad har vist et ansvar for sitt lokalsamfunnsansvar, fordi det forelå en sterk tilknytting til lokalsamfunnet. Kverneland Fabrikk AS viser til et forhold med sine omgivelser som kan beskrives ut fra det institusjonelle perspektiv som en institusjonalisert organisasjon. En institusjonalisert organisasjon er da som vi husker fra tidligere, en organisasjon med et ansvar og en rolle overfor sine omgivelser som bidrar til noe mer enn produksjon og tjenesteyting.

Etter hvert som fabrikken ble større, eksporterte mer til utlandet, og fikk et større omfang viser oppgaven at det lokale samfunnsansvaret reduseres, men at de fortsatt er av typen implisitt. Dette ligger hovedsakelig i at fabrikkens måte å utøve sine handlinger fortsatt kan beskrives i former av hva Matten og Moon (2008) beskriver som implisitt samfunnsansvar. Karakterene ved det eksplisitte lokalsamfunnsansvar, som å utvise bevisste og tydelige former for samfunnsansvar, viser ikke igjen hos Kverneland Group. Det lokale samfunnsansvar som Kverneland Group har utvist har utviklet seg fra utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar, til

sterkt redusert implisitt samfunnsansvar, og så til nesten ingen form for samfunnsansvar. Det eksplisitte samfunnsansvar har hele tiden vært så å si fraværende.

I det neste kapitlet vil forsker drøfte hvilke mulige årsaker som kan ligge til grunn for den utviklingen ovenfor. Drøftingen starter med Matten og Moon (2008) sin argumentasjon rundt endret markedslogikk på nasjonalt nivå. Hvor utviklingsforløpet deres problematiseres. Videre vil jeg gå over til de mer institusjonelle lokale mekanismer som Marquis et.al (2007) presenterer i sin diskusjon langs den lokale linje. Hovedargumentet til Marquis et.al var at de institusjonelle faktorene; kulturell kognitiv og sosiale normer, er med på å legge føringer for hvordan en bedrift utviser sitt lokale samfunnsansvar. Undersøkelsen synes å ha avdekket et forhold mellom bedrift og lokalsamfunn som er ganske annerledes i dag enn det var for 30 år siden. Drøftingen problematiserer institusjonelle teoriers argument rundt logikken om passende atferd. Historien til Kverneland Group kan synes å peke mot et motsatt forhold, nemlig at bedriften legger føringer for omgivelsene.

Kapitel 7. Analysen

7.1 Innledning

Historien viser at Kverneland Group ikke har gått fra å utøve implisitt lokalsamfunnsansvar til å utøve eksplisitt lokalsamfunnsansvar. Det var ikke forventet ut ifra teorien til Matten og Moon (2008), der implisitt lokalsamfunnsansvar beskrives som det lokalsamfunnsansvar en bedrift ubevisst viser. Bedriften har altså ikke definert sitt samfunnsansvar, og har heller ikke en strategi for sine handlinger. Teorien til Matten og Moon (2008) omfatter også eksplisitt lokalsamfunnsansvar som er bevisste handlinger fra bedriften, altså en strategisk handling som bedriften er bevisst over. Historien viser et sterkt implisitt lokalt samfunnsansvar fra Kverneland Fabrikk helt fra begynnelsen på 1900-tallet til midten av 1980-tallet. Men denne perioden viser også en reduksjon, og fra 1990-tallet til i dag viser undersøkelsen at det har vært lite utvisning av implisitt lokalsamfunnsansvar. Det avdekkes heller ikke en ny utvisning i form av eksplisitt lokalsamfunnsansvar.

Det kan derfor settes spørsmålstegn ved teorien til Matten og Moon (2008) fordi denne caseundersøkelse ved Kverneland Group viser til et annet forløp enn hva teorien peker på. På tross av at flere av premissene teorien setter er til stedet hos Kverneland Group. Hvordan kan vi forstå den utvikling som har funnet sted hos Kverneland Group? Jo, ved å se på ulike mulige forklaringer til hvorfor utviklingsforløpet ikke har vært slik Matten og Moon skisserer det.

Jeg vil forklare hvorfor Kverneland Group har redusert sitt lokalsamfunnsansvar gjennom to forhold: nasjonale og lokale. De nasjonale forholdene vil forklares ved hjelp av Matten og Moon (2008), og innebærer to sentrale endinger; fabrikkens børsnotering og ekspansjonen til utlandet. De lokale forhold vil forklares ved hjelp av Marquis, Glynn og Davis (2007), og innebærer samfunnsutviklingen i lokalsamfunnet, samt de lokale mekanismene som Marquis et.al presenterer som kulturell kognitiv og sosiale normer i omgivelsene.

Kapitlet starter med en oppsummering på problemstillingens spørsmål 1 og 2: hvilke former for lokalsamfunnsansvar har bedriften vist, og hvordan lokalsamfunnsansvaret har utviklet seg over tid. Til sist vil jeg drøfte de nasjonale og lokale forholdene ved fabrikkene.

7.2 Hvilke former for lokalsamfunnsansvar har Kverneland Fabrikk vist?

Tidlig på 1900-tallet viste Kverneland Group en sterk vilje til å ta på seg et samfunnsansvar. Fabrikken fungerte som et sosialt organ i bygda, og bidro med både penger, utstyr, lokaler og innsats for å skape et levedyktig og fungerende lokalsamfunn. Det lå implisitt i bedriften å påta seg en rolle i lokalsamfunnet. Det betyr at fabrikken var klar over denne rollen og viste et ansvar ut ifra den, ikke på basis av strategiske avgjørelser, men det var bare sånn det var.

Kverneland Group har helt frem til midten av 1980-tallet vært en ressurs og nødvendighet for lokalsamfunnet. Hovedsakelig fordi de var den eneste industrien i området, og en bedrift bygda faktisk ble bygget rundt. Fabrikkens lokalsamfunnsansvar, som vist i tidslinjen kapittel 6, gjenspeiler dette, ved å adressere de interesser og områder som lokalsamfunnet og fabrikken mente var viktig. Det er likevel et paradoks at de som jobbet ved fabrikken også var de som ledet ulike institusjoner i lokalsamfunnet. Det er dermed stor grunn til å tro at dette var utslagsgivende for hvilke områder i lokalsamfunnet fabrikken bistod. Kverneland Group har i en årrekke vist ulike handlinger av lokalsamfunnsansvar innenfor: kultur og idrett, utdanning, infrastruktur, samfunns nyttige formål og helse. Som vist ved tabell 2 i kapittel 6 om historien til Kverneland Group og deres lokalsamfunnsansvar.

7.3 Hvordan har bedriftens lokalsamfunnsansvar utviklet seg over tid?

Historien til Kverneland Group viser at fabrikken helt fra start har hatt et utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar frem til 1990-tallet. Deretter ble disse handlingene redusert, og har forblitt det frem til i dag. For å besvare spørsmålet om hvordan lokalsamfunnsansvaret til Kverneland Fabrikk har utviklet seg, vil jeg henviser til Matten og Moon (2008).

Utviklingsforløpet som forfatterne skisserer lå som et forventet forløp også for Kverneland Group. Utviklingen fra implisitt lokalsamfunnsansvar til eksplisitt lokalsamfunnsansvar blir mer fremtredende dersom den nasjonale markedslogikken til et land går fra å være et koordinert marked til et mer liberalt marked. Dette viste seg likevel ikke å være tilfellet hos Kverneland Fabrikk.

7.4 Nasjonale forhold:

Kverneland Fabrikk gjennomgikk på 80 og 90-tallet betydelige endringer som kan vise seg å ha vært utslagsgivende for den utviklingen undersøkelsen har avdekket. Nedenfor presenteres to sentrale nasjonale faktorer som kan bidra til å forstå utviklingen bedre. Dette er som nevnt børsnoteringen og ekspansjonen til utland, som vil sees i sammenheng med Matten og Moon (2008) sin nasjonale linje.

7.4.1 Børsnotering:

Tendensene vi kan se fra og med 80-tallet i Norge, er en gradvis overgang til en mer liberalisert organisering og individorientert markedslogikk. Det betyr mindre statlig styrte reguleringer og mer egenkontroll hos bedriftene selv. Dette gjenspeiles også hos Kverneland Fabrikk, ledelsen ble mer orientert mot et tøffere konkurransemarked. Endringer i markedet og omgivelsene skjedde stadig raskere, og ledelsen valgte å børsnotere selskapet på Oslo børs i 1983. På dette tidspunkt var det ikke et stort antall bedrifter som var på Oslo Børs, og det var usikkert hvor godt aksjene ville selge. Det viste seg likevel at interessen var svært stor for Kvernlands aksjer.

Valget om å børsnotere selskapet tok ledelsen av to grunner: 1) de ønsket bedre kapitaltilgang i tilfelle dårligere tider og 2) Kvernlandsfamilien var blitt stor og det var flere som ønsket å selge seg ut av bedriften. Det var bare et fåtall, innenfor familien, som ønsket å tre inn i rollen som direktør. Premissene for å børsnotere selskapet fra Ole Gabriel Kverneland den tredje, var at hoved andelen av aksjene skulle fortsatt bli i familien. Hva O. G. Kverneland på dette tidspunkt ikke kunne forutse var at det ikke skulle ta lang tid før hoved andelen av aksjene lå utenfor familien. Med det endret fabrikk seg radikalt; fra en familiebedrift som hadde eksistert i over 100 år - til et aksjeselskap hvor fabrikkens ledere nå ble dominert av profilerte ledere fra andre deler av Norge. Ledere med blant annet bakgrunn fra investering og bank. Det var personer med lite eller ingen tilknytting til jordbruk og små lokalsamfunn som Kvernaland.

Denne organisasjonsendringen påvirket Kverneland Groups tidligere verdi- og normgrunnlag, det fabrikk tidligere gjorde utover produksjonen ble avskaffet. Hvorfor? En mulig forklaring er at når en bedrift får interessenter, investorer og deleiere spredt rundt i Norges land, forventer disse en fortjeneste og tilbakebetaling for det de har investert. De ressurser

bedriften tidligere hadde til rådighet for å bruke på lokalsamfunnet, ble nå i større grad viet til aksjeholderne. Etter hvert som Kvernelandsfamilien solgte mer og mer av andelen i sin egen bedrift, ble også det lokale implisitte samfunnsansvar redusert.

De markedspremisser som lå til grunn i Norge på 1980-tallet, kan sies å være i tråd med diskusjonen til Matten og Moon (2008) der vi ser en tendens til et mer liberalt marked. Børsnoteringen til Kverneland Group ble dominert av individualisme og et nettverk av aktører. Handlingene ble gjort for å få en profittmaksimering. Et eksempel på dette kan være at flere av de store investorene krevde store utbetalinger. Ved å bruke markedslogikken som rammeverk for å se på utviklingen av Kverneland Group sitt lokale samfunnsansvar, burde vi se en overgang fra det implisitte lokalsamfunnsansvar til et mer eksplisitt lokalsamfunnsansvar. I stedet ser vi at bedriftens muligheter for eksplisitt lokalsamfunnsansvar forskyves til fordel for et mer shareholder eller aksjeeier perspektiv på samfunnsansvar. Shareholder perspektivet peker på at bedrifter står til ansvar overfor aksjeholdere og ikke lokalsamfunn, eller samfunn for øvrig. Forfektet av Milton Friedman, som i 1970 skrev at bedrifters samfunnsansvar er å øke profitten til kapitaleierne (Cappelen, 2001).

Oppgaven kan peke på et utviklingsforløp der Kverneland Group har gått fra et utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar til et samfunnsansvar preget av shareholders. Dette ble på mange måter det uante resultatet av børsnoteringen, og er én måte å forstå utviklingen. Det er likevel ikke den eneste, videre skal vi se at ekspansjon til utlandet muligens også var med å bidra til både en reduksjon, og videre til en stopp av bedriftens utøvelse av samfunnsansvar.

7.4.2 Ekspansjon til utland:

Ved inngangen til 1990-tallet skjedde det ytterligere to viktige hendelser i fabrikkens historie som er av betydning for det lokale samfunnsansvaret. Det første var en utskilling av konsernledelse fra fabrikkledelsen slik at det ble nå ett styre for hele Kverneland konsernet, som nå blir kalt Kverneland Group, og en ledelse ved fabrikkene på Kverneland/Klepp. Deretter kom den andre hendelsen som var en bølge av oppkjøp og salg av fabrikker og etableringer av salgskontorer rundt om i verden. Kverneland Group begynte allerede på 40-50-tallet å ekspandere til utland, men ikke i den skala det nå var snakk om.

Betydningen av at fabrikken har en konsernledelse er stor, styret har mulighet til å påvirke hvilke avgjørelser som blir tatt og hva som blir prioritert. Styret er blant annet representert ved de største aksjonærene, direktører og ansatte. Men i likhet med at det etter børsnotering ble hyppig utskifting av direktører ved fabrikken, kan det samme sies for styreledere. Dette var med på å skape en uro og usikkerhet som ikke var tilstedte da det fortsatt var en familiebedrift. Konsernledelsen ser ut til å ha styrt i en retning av hyppig oppkjøp av fabrikker i utlandet, etablering av salgskontorer i utlandet, og medlemskap i ulike europeiske allianser. Det ble brukt store summer penger i løpet av 1990-tallet på nettopp dette.

Denne utviklingen peker på en stadig større globalisering av bedriften der fokuset er opp og ut, og ikke inn mot lokalsamfunnet. Å ta verden for sine føtter passer dårlig når en samtidig skal bevare et lokalsamfunn. Men å ta verden for sine føtter kan gi muligheten til et større overordnet samfunnsansvar, gjerne i form av eksplisitt samfunnsansvar. Men slik historien viser kan det ikke sies at Kverneland Group har påtatt seg dette ansvaret.

I den forbindelse kan vi si at ekspansjonen til utlandet og det nye overordnede fokus konsernet fikk på 90-tallet, bidro til muligheter for et mer eksplisitt lokalsamfunnsansvar. Men at Kverneland Group tilsynelatende ikke åpnet opp for disse nye mulighetene, og heller ikke forhindret reduksjonen av det lokale samfunnsansvar. Det liberale marked som rammeverk for påvirkning for å utøve en type eksplisitt lokalsamfunnsansvar ser ut til å ha hatt en svak påvirkning hos Kverneland Group. Det settes spørsmålsteget ved utviklingsforløpet til Matten og Moon når en ser at enkelte faktorer innenfor det liberale marked er på plass både nasjonalt og hos Kverneland Fabrikk, men når dette forløpet likevel ikke kan avdekkes.

Videre ønsker jeg å se om den lokale linjen ved samfunnsutviklingen og ved Marquis et.al (2007) kan bidra til en forståelse for det utviklingsforløpet som er avdekket. Til sist ønsker jeg å problematisere det institusjonelle perspektivs vektlegging på omgivelsers påvirkning av en bedrift. Problematismen kan virke som et paradoks sammenlignet med Marquis et.al sin diskusjon, hvor lokale faktorer i omgivelsen brukes som argument for påvirkning av en bedrifts utvisning av lokalsamfunnsansvar. Men jeg ønsker å vise til at det kan finnes flere ulike forklaringer på Kverneland Fabrikks utvikling når det gjelder der lokale samfunnsansvar.

7.5 Lokale forhold:

7.5.1 Samfunnsutvikling:

På linje med at fabrikken har utviklet seg så har også lokalsamfunnet utviklet seg. Kverneland i dag kan ikke sammenlignes med det lokalsamfunnet det var for 30 år siden. Jeg vil argumentere for at lokalsamfunnet gradvis har utviklet seg til et lite samfunn. Nordstrand (2004) påpeker hvordan fabrikken har vokst i fra den gamle kulturen:

”Bygdekonsernet” Kverneland Group som er preget av lange røtter og en bedriftskultur som er avlet av kontakten med det jørske bondesamfunn, ser nå ut til å fremheve en utvikling som har fjernet både området og fabrikken noe fra den gamle kulturen (Nordstrand, 2004, s. 35).

I forlengelse av dette utsagn er det naturlig å se litt på hvordan også lokalsamfunnet kan ha vokst i fra de gamle tradisjoner og normer. Først en definisjon på lokalsamfunn og samfunn. Marquis og Battilana (2009) definerer det slik;

Lokalsamfunn: *”Kollektive forhold mellom mennesker hvor fokuset ligger på interpersonelle relasjoner. Hvor menneskenes felles lokasjon er betinget av lokal kultur, normer, identitet og lover”*,

Samfunn: *”Samfunn er mer universalt, transparent og anonymt. En følger gjerne ikke de samme normer som andre i samme samfunn. Det kan være flere ulike grupperinger i et og samme samfunn, som følger sine egne normer og verdier. Eksempelvis ulike religiøse grupperinger” (Marquis og Battilana, 2009, s. 285).*

Samfunnsutviklingen, sammen med Kverneland Group sine endringer ved å gå på børs og den voldsomme ekspansjonen til utlandet, skal bidra til en ytterligere forståelse for hvorfor vi ikke kan finne det utviklingsforløpet som Matten og Moon (2008) skisserer. Samtidig som det kan gi en forståelse for hvorfor fabrikken ikke viser lokalsamfunnsansvar i samme grad som tidligere.

Visjonene og tilstanden hos Kverneland Group i dag kan virke noe fremmed for den eldre garde som jobbet sine yngre dager i fabrikkens anlegg, spesielt ville nok ikke grunnleggeren kjenne seg igjen i selskapets flernasjonale industriprofil. Det samme kan sies om hvordan dagens lokalsamfunn ser ut. For et par titalls år siden visste alle hvem alle var. De fleste

hadde arbeid selv eller hadde et familiemedlem som jobbet ved fabrikken. I dag har Kvernaland gradvis vokst sammen med bygdene rundt, og innbyggerne jobber ikke nødvendigvis ved fabrikken. Det er mye større flyt i innflyttere og utflyttere, og de nye innbyggerne kjenner ikke til historien bak fabrikken og bygda. Det som en gang var lokalsamfunnets midtpunkt – fabrikken, blir av mange i dag sett på som en forstyrrelse. Enkelte vil gjerne hevde at fabrikken bråker, forurensner og ser lite innbydende ut. Det kan virke som om at Kvernaland ikke lenger er stolt av fabrikken som har tilført så mye til lokalsamfunnet. Hvis normen tidligere var å jobbe ved fabrikken, kan det i dag virke som normen er og i hvert fall ikke jobbe ved fabrikken. De som tidligere hilste og sa hei til hverandre på lokalbutikken lever ikke lenger eller har flyttet. De som er igjen kjenner lite til resten av innbyggerne. I dagens Kvernaland finner vi et fåtalls velforeninger som står for de forbedringer og den utviklingen som skjer i samfunnet. Sammen med resten av innbyggerne er det de som i dag bidrar til dannelsen av verdier og normer. Men disse normene og verdiene kan variere blant ulike grupper, eksempelvis får vi stadig nye tilskudd av andre religioner og tradisjoner. På samme tid reflekterer ikke Kverneland Group lenger over hvilke behov lokalsamfunnet har. Det er heller ikke enkelt å definere hva som er lokalsamfunnet til fabrikken lenger. Er det området rundt det opprinnelige anlegget? Er det området rundt det nye anlegget? Eller er det området rundt begge fabrikkene? Dersom befolkningen i samfunnet ønsker gaver, donasjon eller andre ytelser fra industrien i området, er det ikke Kverneland Group som bidrar med dette. I dag er det andre, mindre, bedrifter som til tider bidrar med visse ytelser til samfunnet rundt.

7.5.2 Har mindre bedrifter i samfunnet overtatt Kvernemarks rolle?

En mulig forståelse av hvorfor Kvernemark Group ikke lenger utøver særlig lokalsamfunnsansvar er at fabrikken ikke lenger ser nytteverdien i å bidra med almisser eller donasjoner til de ulike organisasjonene i samfunnet. Spesielt reklameverdien er borte når alt av salg skjer til utlandet. Mindre bedrifter i området har derimot fortsatt sine kunder i de lokale omgivelser, og får dermed en salgsnytte av å bidra til sine omgivelser. Eksempelvis Q-Meieriet som er lokalisert bare et steinkast fra fabrikken, de selger sine produkter til befolkningen i nærmiljøet. I tidenes løp har det etablert seg svært mye annen industri i området hvor Kvernemark Fabrikk for 30 år siden var omtrent alene. Det kan virke som disse bedriftene i mer eller mindre grad har overtatt rollen fabrikken tidligere hadde. Det nye bildet

av stedet viser til et mangfold av industri, mangfold av grupperinger og en utvikling hvor fabrikkene mer og mer faller bort som en ressurs for omgivelsene.

Kverneland Fabrikkens omgivelser, det vil si det nye samfunnet, i perioden etter 1990-tallet kan forstås gjennom endret lokale mekanismer, som Marquis et.al (2007) betegner som kulturell kognitiv og sosiale normer og verdier. Dette vil drøftes videre.

7.5.3 Lokale mekanismer

Fra en tidlig fase i utvisningen av det lokale samfunnsansvaret til Kverneland Fabrik AS kan historien avdekke flere lokale mekanismer, som kan sies å ha vært årsak til de tette båndene mellom bedriften og bygden. Dette kan også ha lagt føringer for de handlinger bedriften gjorde utover lokalsamfunnet. Disse mekanismer vil nå drøftes ved bruk av Marquis et.al (2007) sine institusjonelle faktorer; kulturell kognitiv og sosiale normer og verdier.

Kulturell kognitiv og sosiale normer

Kognitiv er et kjent begrep innenfor filosofien hvor det betegnes som en erkjennelse, oppfatning eller tenkning. Kulturell kognitiv vil i denne sammenheng bety at innbyggerne i et lokalsamfunn vil ha en kulturell oppfattelse av hvordan situasjoner og handlinger oppfattes. Marquis et.al bruker dette som en institusjonell faktor for å peke på et lokalsamfunns samlede rammeverk for hvilke lokalsamfunnsansvars handlinger man ser som ønskelig. Man forventer ut ifra definisjonen av et lokalsamfunn, at det kollektivet som råder vil ha noenlunde like oppfatninger av det som skjer i nærmiljøet.

Kverneland tidlig på 1900-tallet, og muligens helt frem til 1980-tallet, var preget av et kulturelt kognitiv basert på et samlet rammeverk for hvilke handlinger man ønsket velkommen. Årsaken er at mye av det lokalsamfunnsansvaret Kverneland Fabrik AS utøvde i den tidligste fase startet med en entusiasme hos grunnleggeren og Kvernelandsfamilien. Eksempelvis ved å få bygget opp et forsamlingshus i lokalsamfunnet. Videre er det et viktig poeng at de fleste som jobbet ved fabrikkene også bodde i lokalsamfunnet, dermed fikk de en mulighet til å komme med forslag til hva fabrikkene kunne bidra med. Konene i bygda som ikke jobbet ved fabrikkene selv, kunne også gå til ledelsen for å spørre om hjelp til å vedlikeholde eller opprette ulike grupper og institusjoner i bygda. Dette skapte felles møteplasser for kunnskap, verdier og normer som de levde etter. Det ble skapt et bånd

mellom innbyggerne i lokalsamfunnet og fabrikken ut ifra hva en kunne hjelpe hverandre med. For Kverneland Fabrikk sin del, var det viktig med fornøyde arbeidere og et godt samhold i bygda. For innbyggerne ble fabrikken en viktig ressurs for å skape ulike kulturelle og sosiale institusjoner i bygda, på lik linje med at fabrikken bidro med sysselsetting og en produksjonsverdi.

Da fabrikken ble opprettet lå den kristne tro som en fundamental norm i lokalsamfunnet. Kristendommen kan ha ført folk sammen i et fellesskap, som igjen skapte sterke bånd mellom innbyggere og fabrikk. Ole Gabriel Kverneland og hans familie var selv troende, og det kan tenkes at et fellesskap basert på denne tro bidro til et fravær av hierarki blant ledelse og arbeidere ved fabrikken. Det forelå aldri noe klasseskille mellom Kvernelands familien og arbeiderne i bygda frem til 1980-tallet. Men dette et klasseskille ble gradvis tydeligere ved eierskifte på slutten av 1980-tallet. De nye eierne og lederne ved fabrikken kom ofte fra store byer, hvor de muligens hadde et annet syn på forholdet mellom ledelse og arbeidere. Det kan ha bidratt til at nye verdier og normer gjorde seg gjeldene i fabrikken og i lokalsamfunnet.

Faktorene kulturell kognitiv og sosiale normer og verdier var elementer som til en viss grad kan sies å ha lagt føringer for hvilket lokalsamfunnsansvar Kverneland Group utøvde i perioden 1887 til 1990-tallet. Men disse faktorene ble endret og fungerte ikke lenger som føringer eller press på fabrikken, grunnet en sterk oppblomstring av bebyggelse og ny industri på 1990-tallet, som førte med seg nye innflyttere med andre verdi- og normgrunnlag.

I dag preges samfunnet av en bredere sammensetning av mennesker fra ulike kulturer, noen fra byen, andre fra enda landligere strøk. Samfunnet preges ikke av å være en bygd. Det er heller ikke en kristen norm som råder. I dag har vi ulike grupper av trossamfunn i lokalsamfunnet vårt. Kverneland i dag ser verken ut som eller ligner det samfunnet det var for 30 år siden. Med stadig mer bebyggelse og utskilling av tomter, forsvinner karakteristikken av det som tidligere var Kverneland/Frøyland. Det kan virke som om at det ikke lenger er en forventning fra befolkningen at fabrikken har et lokalt samfunnsansvar å følge opp. Innbyggerne virker innforstått med at den utviklingen fabrikken har gjennomgått er for det beste for Kverneland Group.

7.6 Til sist

Studiens valgte teori for å forstå data som er samlet inn og funn som skal analyseres, kan synes å ha enkelte mangler eller svakheter. Dette diskuteres under for å synliggjøre avviket mellom en teori og en realitet.

Matten og Moon peker på et gitt utviklingsforløp som går fra implisitt samfunnsansvar til eksplisitt samfunnsansvar hos bedrifter hvor den nasjonale markedslogikk er gradvis blitt mer lik det liberale marked. Teorien mangler den lokale linje slik at vi kan se hvordan ulike faktorer på det lokalt nivå kan prege en bedrifts utvisning av samfunnsansvar. Slik det fremkommer i analysen, har de lokale faktorer en hel del å si for utviklingsforløpet til Kverneland Group og deres lokalsamfunnsansvar. Matten og Moon har i sin diskusjon latt være å drøfte det faktum at bedrifter kan gå fra å vise et sterkt implisitt samfunnsansvar til et redusert omfang av implisitt samfunnsansvar. Der det eksplisitte samfunnsansvar er helt fraværende når markedslogikken endres fra koordinert marked til et mer liberalt marked. Studien viser dermed til et eksempel på utviklingsforløp som Matten og Moon har utelatt i sin teori om hvordan utvisning på samfunnsansvar utvikler seg gjennom tidene.

Teorier innenfor det institusjonelle organisasjonsperspektiv legger ofte stor vekt på omgivelsenes muligheter til å påvirke en bedrift. Påvirkninger som betyr at bedrifter skal handle i forhold til logikken om passende atferd. Bedrifter skal handle ut fra hva omgivelsene ser som rimelig og akseptabelt. Et eksempel er å ikke forurense miljøet og naturen. Hva studien derimot kan peke på, er at Kverneland Group hadde en så sterk posisjon i lokalsamfunnet at det fungerte motsatt. Det var fabrikken som muligens la føringer på lokalsamfunnet. I lange tider forelå det en tanke i lokalsamfunnet om at det fabrikken foretok seg, var det rette. Lokalsamfunnet var stolte av fabrikken og den fungerte som en sterk ressurs for innbyggerne. Kverneland er bygget opp rundt fabrikken, hvor mye av det som er skapt i lokalsamfunnet kan takkes Kverneland Group. Dette er eksempler som grunnleggerens tomtepolitikk og at de som jobber ved fabrikken også drev eller startet opp ulike sosiale institusjoner i bygda. Videre er det et viktig poeng at folk kom fra andre steder for å jobbe ved fabrikken. Fabrikken ble sett på som en sterk og viktig bedrift, som hadde mye makt og muligheter. Studien viser til et lokalsamfunn og en bedrift med et mer komplisert forhold enn hva institusjonelle teorier peker på.

7.7 Konklusjon:

Utviklingen av Kverneland Groups lokale samfunnsansvar var forventet innledningsvis å følge en utvikling fra implisitt lokalsamfunnsansvar til eksplisitt lokalsamfunnsansvar. Studien kan ikke avdekke et utviklingsforløp fra implisitt lokalsamfunnsansvar til eksplisitt lokalsamfunnsansvar hos Kverneland Group. Studien legger frem mulige forståelser for hvorfor utviklingsforløpet i stedet kan betegnes som: sterkt utpreget implisitt lokalsamfunnsansvar til sterkt redusert implisitt lokalsamfunnsansvar. Forståelsene er basert på endringer fabrikken gjennomgikk på 1980- tallet ved børsnotering og ekspansjon til utland. Forståelsen av utviklingsforløpet er også basert på en samfunnsutvikling hvor dagens Kvernaland er betydelig forskjellig fra Kvernaland for 20- 30 år siden.

Kapitel 8. Avslutning

Oppgaven har tatt for seg Kverneland Fabrikk AS sitt lokale samfunnsansvar gjennom tidene, gjennom et institusjonelt organisasjonsperspektiv. Ved å se på hvilke ulike former for lokalsamfunnsansvar som de har vist og hvordan dette har utviklet seg. Forsker har skissert en tidslinje hvor de viktigste bidrag av lokalsamfunnsansvar og viktige endringer fabrikken har gjennomgått. Et tredje og siste punkt undersøkelsen ønsket å få frem, var en forståelse av utviklingsforløpet som er avdekket.

For å vise hvilke lokalsamfunnsansvars handlinger fabrikken har vist, er enkelte handlinger fra fabrikkens historiske tidslinje strukturert gjennom Marquis, Glynn og Davis (2007) sin kategorisering av lokalsamfunnsansvar. Forfatterne viser til fire generelle kategorier: 1) Idrett og kultur, 2) Samfunns og allmenntilgjengelige formål, 3) Utdanning og 4) Helse og velferd.

For å se hvordan lokalsamfunnsansvaret har utviklet seg over tid, satte jeg ut en forventning innledningsvis om at utviklingen ville følge Matten og Moon (2008) sitt forløp. Forfatterne peker på at flere bedrifter går fra å vise et tradisjonelt implisitt samfunnsansvar til et eksplisitt samfunnsansvar. Når vilkår for en nasjonal markedslogikk lik et liberalt marked foreligger. Etersom flere land i Europa har gått over til å vise eksplisitt samfunnsansvar og den liberale markedslogikk blir mer og mer fremtredende i Europa. Var forventningen å muligens også se dette hos Kverneland Group. Det gjorde forsker ikke. I stedet viser undersøkelsen en utvikling som ikke er i tråd med undersøkelsens valgte teori om implisitt- eksplisitt samfunnsansvar.

Mulige forklaringer på dette måtte derfor utarbeides. Jeg foreslo å se på to nasjonale faktorer ved fabrikken, herav børsnotering og ekspansjon til utland. Og ved å se på lokale faktor, herav et lokalsamfunn i utvikling og endret verdi og norm grunnlag blant innbyggerne på Kverneland.

Oppgaven avdekker en bedrift som tidlig hadde et sterkt rotfeste i et lokalsamfunn. Hvor de også tidlig viste et sterkt engasjement til sitt lokalsamfunn i form av ulike lokalsamfunnsansvars handlinger. Men hvor dette på midten av 1980- tallet mer eller mindre stoppet opp.

Ved siden av de forklaringer som allerede er gitt kan det hende andre alternative forklaringer også kan vise til den utvikling som er avdekket. Kverneland Group sin økonomiske tilstand kan settes ut som en forklaring. Fabrikken overlever i dag på sine økonomiske resultater, hvor overskuddet går til videre utvikling og mer produksjon. Hvor da økonomiske bidrag til blant annet samfunnsansvar ikke blir prioritert. Videre kan det hende fabrikkens størrelse kan bidra som en alternativ forklaring. Etter hvert som Kverneland Group vokste og ble større, kan det muligens forventes at fokuset til bedriften endres. Fabrikken har et titalls kontorer og fabrikker rundt om i verden, hvor alle disse er lokalisert i et lokalsamfunn, eller et større samfunn. Hvor ledelsen har vanskelige avgjørelser rundt hvilke samfunn som skal vies oppmerksomhet. Det enkleste i denne sammenheng er muligens å ikke vie oppmerksomhet til noen ?

Muligheter for videre undersøkelse av dette tema er å anbefale. Det er fortsatt flere aspekt ved bedriften som ikke er undersøkt, som kan ha betydning for den utvikling som fabrikken har hatt. Studien har ikke fått arbeidernes syn og tanker rundt tema, ei heller dagens innbyggere på Kverneland, sine syn og tanker. En spennende utdyping av denne studie ville vært å fokusere på innbyggernes tanker rundt hvilke ansvar som ligger hos fabrikken i dag, i forhold til samfunnsansvar.

Litteraturliste:

Bøker:

- Baldersheim, Harald, Rose, Lawrence, E. (2005). *Det kommunale Laboratorium*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Blindheim, Bjørn- Tore. (2010). *Towards a Convergent Institutional Perspective on Corporate Social Responsibility (CSR)* (PhD), University of Stavanger, Stavanger. (No.97)
- Blindheim, Bjørn- Tore og Røvik, Kjell Arne. (2011). *Ledelse og bedrifters samfunnsansvar* (O. Ottesen Ed. 1 ed.). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Blowfield, Michael, Murray, Alan. (2011). *Corporate responsibility* (2 ed.). United States Of America, NY: Oxford University Press Inc.
- Christensen, Tom, Lægred, Per, Roness, Paul, G., Røvik, Kjell Arne. (2009). *Organisasjonsteori: for offentlig sektor* (2 ed.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Erichsen, Egil Werner. (1945). *75 år i Norsk tekstil*. Oslo: Grøndahl & søns boktrykkeri.
- Fossåskaret, Erik. (1999). *Ferrolfolket ved fjorden*. Bergen: Nord 4.
- Halvorsen, Arne B. (1979). *Forslag til 100 års bok*. Time Historielag. Ikke utgitt.
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2005). Det kvalitative undersøkelsesopplegget *Hvordan gjennomføre undersøkelser* (pp. 170-183): Høyskoleforlaget.
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaringer* (Vol. 2). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Lindanger, Birger & Waula, Jørg Erik. (2003). *Time; Gard og ætt* (Vol. 4). Time Kommune: Dreyer Bok.
- Malterud, Kirsti. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Nordstrand, Leiv. (2004). *Vekst: Kverneland Group 1879-2004* (J. E. Bergsrønning, m.fl Ed.). Bryne: Bryne Offset.
- Norman, Blaikie. (2010). *Designing social research* (2nd Edition ed.). UK: Polity Press.
- Nilssen, Vivi. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Røvik, Kjell Arne. (2007). *Trender og Translasjoner: Ideer som former det 21. århundrets organisasjoner* (2 ed.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Yin, Robert K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods* (4 ed. Vol. 5). United States of America, California: SAGE Publications, Inc.

Artikler:

Blindheim, Bjørn- Tore. (2012). Institutional Models of Corporate Social Responsibility: A proposed Refinement of the Explicit-Implicit Framework. *Sage Publications*, xx(x), 1-37.

Cappelen, Alexander, 2001. *Bedriftslederes samfunnsansvar*. Magma. Publisert: 5/2001. Hentet: 16.05.13.

<http://www.magma.no/bedriftslederes-samfunnsansvar>

Danemark, et al. . (1997). Generalisering, vitenskapelige slutledninger og modeller for forklarande samhallsvitenskap. *Att forklara samhället, Studentlitteratur*, 123-169.

Marquis, Christopher, Battilana, Julie. (2009). Acting globally but thinking locally ? The enduring influence of local communities on organizations. *Research in Organizational Behavior*, 29, 283-301.

Marquis, Christopher, Glynn, Mary Ann, Davis, Gerald F. (2007). COMMUNITY ISOMORPHISM AND CORPORATE SOCIAL ACTION. *Academy of Management Review*, 32(3), 925-945.

Matten, Dirk, Moon, Jeremy. (2008). "IMPLICIT AND "EXPLICIT" CSR: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR A COMPARATIVE UNDERSTANDING OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY *Academy of Management Review*, 33(2), 404-424.

Avisartikler:

Adventsfest for de eldre på Kvernaland. (1971, 21.12.1971). *Jærbladet*. (Lesedato 19.03.2013).

Avgjerande år for Jærmuseet. (1987, 30.03.1987). *Jærbladet*. (Lesedato 11.04.2013).

Byggestart for samfunnshuset. (1982, 11.06.1982). *Jærbladet*. (Lesedato 19.03.2013).

Bore, Thor Bjarne. (1987, 09.04.1987). Kverneland for hvem?, *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 11.04.2013).

Christoffersen, Bernt. (1984, 18.02.1984). <Millionklubben> hos Kverneland, *Rogalands Avis*. (Lesedato 11.04.2013).

Grødeland, Svein. (1987 05.12.1987). Kjell Harstad trekker seg, *Dagbladet Rogaland*. (Lesedato 11.04.2013).

Johansen, Per. (1967, 12.01.1967). Bygdesmien som ble Europas største produsent av ploger, *Næringsrevyen*. (Lesedato 19.03.2013).

Kverneland satser på eiendom. (1987, 27.05.1987). *Aftenposten*. (Lesedato 11.04.2013).

Olsen, Liv H. (1987, 03.06.1987). Barn jubilerer, *Jærbladet*. (Lesedato 11.04.2013).

Pihlstrøm, Odd. (2012, 29.06.2012). Kobuta vil doble plogproduksjon på Jæren, Internett, *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 16.05.2013).
<http://www.aftenbladet.no/nyheter/okonomi/Kubota-vil-doble-plogproduksjon-pa-Jaren-2994939.html#.UZSdh0KG-vs>

Røiseland, Øystein. (1984, 19.01.1984). Felles innsats gir flott samfunnshus, *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 19.03.2013).

Sentrums-tomt for bare en krone. (1982, 08.09.1982). *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 19.03.2013).

Sveen, Geir. (1989, 06.10.1989). Kverneland til kamp for et renere Frøylandsvatn, *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 11.04.2013).

Sveen, Geir. (1987, 07.04.1987). Nimbus vil overta Kverneland, *Stavanger Aftenblad*. (Lesedato 11.04.2013).

Sykkelcrossbane på Orstad. (1987, 03.06.1987). *Jærbladet*. (Lesedato 11.04.2013).

Ambolten Industriblad:

Ambolten. (1965). *Ny plogskjærgate i Hall 3* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1965). *Ikke ledige tomter* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1966). *Nye tomter på flere felter* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1966). *Nye idrettsgrener på Kvernaland* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1966). *Vellykket juletreffest* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1966). *Hyggelig at folk interesserer seg for jobben vår* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1967). *Stor pågang etter nye boligtomter* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1967). *Bedrifts-idretten blomstrer* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1967). *Frøyland-skolekorpsset spiller julen inn* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Helsekontroll for alle i år* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Travle tider på sidesporet* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Velkommen, ektefeller og forloveder* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Aktivt hjelpekorps satser på bil* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Pop-konsert på arbeidsplassen* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1968). *Storhuset står for fall* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1969). *Småbåt-armada er bygget på kveldstid* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1969). *Jubileumsmottakelse og blomsternedleggelse* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1969). *Spisesal utenom det vanlige* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1969). *Tre nye læregutt- kontrakter* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1970). *Strukturendring i bransjen* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1971). *Oljen og lokalindustri* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1971). *Mer kvinnelig arbeidskraft* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1973). *Kunstforening starter på KF* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1973). *Jubileumsåret et merkeår, Ny bane og nye drakter* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1973). *Engelsvoll skolekorps til Fraugde* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1974). *Rekrutteringsproblemene kan løses* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1974). *Hardt arbeid innen "oljen" - og lite igjen for strevet* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1975). *Vårt brannvern* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1975). *Kloakkomlegging på Kvernaland* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1975). *Papiraksjon på Kvernaland* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1976). *Frøyland Idrettslag* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1976). *Boligbygging i området rundt Kverneland's Fabrikk AS* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1976). *To millioner kroner i renere Frøylandsvann* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1976). *Barnepark på Kvernaland* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1977). *Nytt varslingsystem for ambulansen på Kvernaland* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1977). *Frøyland idrettsplass offisielt åpnet* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1977). *Sveisekurs for Time bondelag* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1978). *Pensjonisttur* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1978). *Samfunn i vekst* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1979). *Ny ambulanse til Kverneland Rødekors* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1979). *Gave til Frøyland Ungdomskole* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1980). *Lysløype i Njåskogen* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1980). *Kvernaland får ny barnehage og forsamlingshus* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1980). *Frøyland idrettslag bygger ny fotballbane* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1980). *Treningsavdeling åpnet* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1981). *Frøyland Idrettslag 50 år* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1981). *Frøyland skolekorps 20 år* (Vol. 4). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1983). *Kverneland konsernet ved en milepel* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1983). *Gave til Orstad skole* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1984). *Fotballbanen får en ansiktsløfting* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1984). *Ny gave til Frøyland Ungdomskole* (Vol. 1). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1984). *Kverneland A/S i alle verdensdeler* (Vol. 3). Kvernaland: Kverneland AS.

Ambolten. (1985). *Samfunnshuset A-L er åpnet* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Bertelsen, Gunnvor. (1975). *Til Kvernaland* (Vol. 2). Kvernaland: Kverneland AS.

Nettsider:

URL: <http://www.kvernelandgroup.com/welcome> (Lesedato 27.03.2013).

URL: <http://www.csrnorge.no/Om-CSR-Norge/Hva-er-CSR> (Lesedato 14.04.13).

Informanter:

Eide, Jostein. Formann for Pensjonisten på Kvernaland, tidligere arbeider ved Kverneland Fabrikk. Intervjuet: 11.02.2013.

Løyning, Ingvald. Nåværende fabrikk direktør ved Kverneland Group. Intervjuet: 09.04.2013.

Mossige, Stein. Klubbformann ved Kverneland Fabrikk. Intervjuet: 15.03.2013.

Njå, Åse. Barnebarn av grunnleggeren Ole Gabriel Kverneland. Pensjonert sykepleier, aldri jobbet ved fabrikk. Intervjuet: 02.04.2013.

Oftedal, Svein Gaute. Frivillig ved Jærmuseet, tidligere arbeider ved Kverneland Fabrikk, markedsansvarlig. Intervjuet: 06.03.2013.

Skamfer, Klaus. Leder for attføringsavdeling ved Kverneland Fabrikk. Intervjuet: 15.03.2013.

Foto:

Foto: ”Smien på Kvernaland”: Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.13

Foto: ”Gammel smed”: Utlånt av Reidar Kverneland, 23.04.13

Foto: ”Portrett av Ole Gabriel Kverneland og Anna Malena Kverneland”: Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.13

Foto: ”Gubbahuset” og ”Storahuset”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013

Foto: ”Fabrikanlegget ved Frøylandsvatn”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013

Foto: ”Fotballkamp i flombelysning”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2012.

Foto: ”Julegranen tennes på Kvernaland”. Fremside Ambolten nr. 4, 1977. Hentet Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013.

Foto: ”Bridgeklubbkveld på Kverneland”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013.

Foto: ”Brannøvelse på Kverneland”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013.

Foto: ”Ambulansen ved Kverneland Fabrikk”. Hentet fra Digitalmuseum.no / Jærmuseet, ved Berit Bass, 13.05.2013.

Foto: ”Kverneland A/S i alle verdensdeler”, Ambolten,

Alle kilder som er brukt i denne oppgave er oppgitt.

Vedlegg 1: Intervjuguide

8 hoved spørsmål:

- 1) Hva legger dere i begrepet samfunnsansvar?
- 2) på hvilken måte kan du forklare hvordan utviklingen av Kverneland Group og tettstedet har endret seg opp i gjennom årene?
- 3) Hva vil du si er vendepunktet, eller den største årsaksforklaringen til at Kverneland Group reduserte fokuset på et såkalt lokale sosiale handlinger?
- 4) Hva tror du forklarer endringene som har inntruffet?
  - a. Hvordan kan vi forstå dagens bilde av Kverneland Group?
- 5) Hvilke rolle har Kverneland Group i dag, i forhold til tettstedet?
- 6) Hvordan ser dere på dere selv i dag? Hvilket ansvar vil du beskrive som det viktigste for dere i dag? Har dere eksempelvis noe retningslinjer dere følger?
- 7) Hvorfor har ikke Kverneland Group det samme fokus i dag som for 60 år siden, med tanke på tettstedet?
  - a. Betydningen av Kverneland Group i forhold til Kverneland.
  - b. Tenker da på, bebyggelse, engasjement i lokal idrett, Røde kors. Ulike symbolske handlinger som var så viktige før.
- 8) Hvilke konsekvenser tror du det vil ha for tettstedet om Kverneland Group utflagget, flytter hele fabrikk til utlandet?
- 9) Har du noen tanker om hvilke sosialt ansvar dere vil ha i fremtiden?

Vedlegg 2: Samtykkeskjema

I forbindelse med masteroppgave i Endringsledelse våren 2013, ønsker jeg, Kine Larsen, ditt samtykke i en uformell samtale.

Masteroppgaven handler om Kverneland Groups relasjoner til lokalsamfunnet og deres sosiale handlinger.

Ønsker å avdekke utviklingen av Kverneland Groups tilknytting til lokalsamfunnet fra 50, 60 tallet og frem til i dag.

Antagelsen er at disse relasjonen har endret seg ettersom organisasjonen har vokst og endret form/fokus.

Samtalen er helt frivillig, det vil bli tatt konfidensielle opptak og mulighet for videre kontakt. Kilder som brukes vil om ønskelig være anonymisert og ingen enkeltpersoner skal kunne identifiseres.

Opptakene slettes etter oppgaven er ferdig, Juni 2013.

På forhånd tusen takk for god hjelp.

Mvh

Kine Larsen
Juvelvegen 17
4355 Kvernaland
Telefon: 41308638

Jeg har mottatt informasjon om hva samtalen vil dreie seg om og ønsker å stille til hjelp.

Signatur.....Dato/sted.....

Telefonnummer.....